

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพரியง จังหวัดกำแพงเพชร

นายฉลอง น้อยฉิม

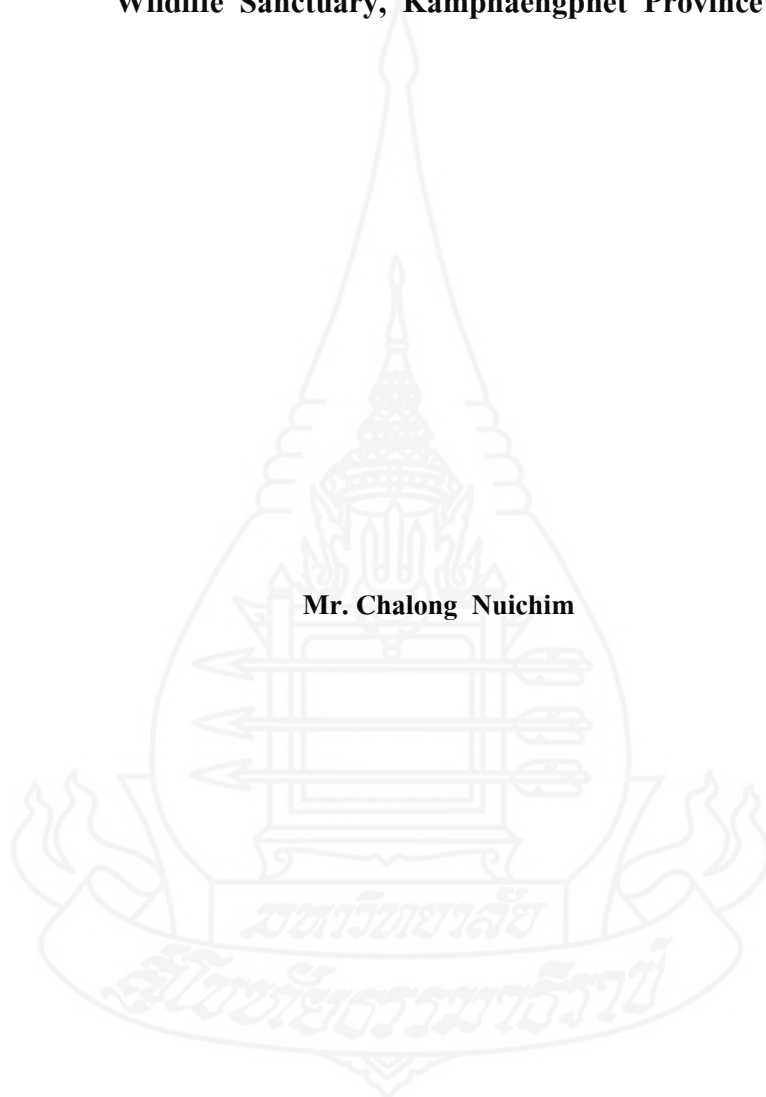

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**People's Participation in the Management of Khao Sanam Prieng
Wildlife Sanctuary, Kamphaengphet Province**

Mr. Chalong Nuichim

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Resources Management

School of Agricultural Extension and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพ็ริ่ง จังหวัดกำแพงเพชร
ชื่อและนามสกุล นายฉลอง น้อยฉิม
แขนงวิชา การจัดการการเกษตร
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ กงสม
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ทวี หนูทอง)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ กงสม)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ ที่ได้กรุณาให้ คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่ง สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ทวี หนูทอง ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์ ทุกท่าน ที่ประสาทความรู้วิชาการ และประสบการณ์ อันเป็นพื้นฐานที่ สำคัญยิ่งในการศึกษาวิจัย ของผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณอำนาจ ฟองชัย หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง และ เจ้าหน้าที่เขตทุกท่าน ที่เสียสละเวลาในการให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บ รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณ คุณสุพัตรา เกตุมัน ที่ช่วยเหลือเป็นพิเศษในการพิมพ์ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งผู้ที่มีพระคุณทุกท่านที่ไม่สามารถกล่าวนามไว้ในหน้ากิตติกรรมประกาศนี้ ผู้วิจัยจักระลึกถึงพระคุณอยู่เสมอ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ทุกท่าน ที่ให้ความ ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณพี่ๆเพื่อนๆและ น้องๆ การจัดการทรัพยากรเกษตร รุ่นที่ 1 ทุกท่าน ที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจตลอดมา

ท้ายนี้ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ได้ให้ชีวิต ให้ความรักและคอยอบรม สั่งสอนเสมอมา ขอขอบใจภรรยาและลูกๆผู้เป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอดจนสำเร็จการศึกษา

ฉลอง น้อยนิม

กรกฎาคม 2554

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง
จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้วิจัย นายฉลอง น้อยนิม รหัสนักศึกษา 2529002046

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ

ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม 2) ความต้องการ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จำนวน 5,836 คน ในขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ สุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนและแบบบังเอิญได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 374 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าสูงสุดต่ำสุด และค่าเฉลี่ยเลขคณิต ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนในขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลโดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็น และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.8 มีอายุระหว่าง 36-40 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ครัวเรือนต่อปี 50,000-100,000 บาท ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 42.5 โดยเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ 2.9 มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยมีความต้องการในรูปแบบ ลักษณะของการร่วมวางแผน และตัดสินใจ มากที่สุด ส่วนแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย (1) กำหนดกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายลำดับแรกในการพัฒนา (2) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชน อย่างต่อเนื่อง(3) เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน (4) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และ (5) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นโครงการนำร่อง สำหรับข้อเสนอแนะควรแต่งตั้งตัวแทนที่ชุมชนท้องถิ่นคัดเลือก เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ต่อไป

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จังหวัดกำแพงเพชร

Thesis title: People's Participation in the Management of Khao Sanam Prieng Wildlife Sanctuary, Kamphaengphet Province

Researcher: Mr. Chalong Nuichim; **ID:** 2519000810;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management);

Thesis advisors: (1) Dr. Chaiwat Khongsom, Associate Professor; (2) Dr. Sujja Bunjongsi, Associate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

This research was divided into two stages: survey research and qualitative research. The aims of the study were 1) to identify the demographic data and socioeconomic status of people in the study area; 2) to explore their demand for different forms and patterns of participation; and 3) to provide guidelines for promoting people's participation in the management of Khao Sanam Prieng Wildlife Sanctuary in Kamphaeng Phet Province.

The sample population was people who live around Khao Sanam Prieng Wildlife Sanctuary (5,836 people). In the process of survey research, 374 samples were obtained through proportional sampling and accidental sampling. Data were collected using a questionnaire. Data analysis used statistical percentage, minimum and maximum values and arithmetic mean. For the qualitative part of the study, 15 samples of stakeholders were selected using purposive sampling. Data were collected at a brainstorming meeting and analyzed using content analysis.

The findings on the basic economic and social conditions of the sample population found that the majority was male (65.8%), aged between 36-40 years, and working as a farmer. Most samples graduated from primary school and had household income of 50,000-100,000 baht a year. Most of the samples were members of agriculturist groups (42.5%), but the least number were members of natural resources and environmental conservation groups (2.9%). They had a medium amount of knowledge about natural resources conservation and management of wildlife sanctuaries. Their desire to participate in the management of wildlife sanctuaries was rated as "medium." The form of participation they most wanted was to take part in joint planning and decision making. Guidelines for the development of people's participation include: (1) community leaders should be the first target group; (2) people's relations should be used to disseminate knowledge, information, and news to the people continuously, and to promote conservation activities; (3) a good mutual understanding should be reinforced between officers and the people; (4) local people should be given opportunities for people's participation in the management of the wildlife sanctuary; and (5) as a pilot project, an annual operating plan should be drawn up for Khao Sanam Prieng Wildlife Sanctuary, formed through the participation of the people. Another recommendation is that an elected representative of the local people should be appointed as a board member to participate in the management of Khao Sanam Prieng Wildlife Sanctuary.

Keywords: People's participation, Wildlife sanctuary management, Kamphaeng Phet Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง	17
ข้อมูลพื้นฐานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ	46
ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ	50
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	53
ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม	53
ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	58
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร	61
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	80
สรุปผลการวิจัย	80
อภิปรายผล	85
ข้อเสนอแนะ	91
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	99
แบบสอบถาม	100
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงผลการคำนวณสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน	47
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม	55
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	58
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	60
ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของการเคยเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพ็ริยง	61
ตารางที่ 4.5 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความต้องการรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง	64
ตารางที่ 4.6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและระดับความต้องการของการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จำแนกตามกิจกรรมการจัดการ	67
ตารางที่ 4.7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและระดับความต้องการ ของการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จำแนกตาม รูปแบบ และลักษณะการมีส่วนร่วม	68

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัตว์ป่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบ ที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของระบบนิเวศป่าไม้ สัตว์ป่าเป็นตัวช่วยเร่งให้เกิดการหมุนเวียนของพลังงานในระบบนิเวศ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาระบบความสมดุลทางธรรมชาติ และทำให้ระบบนิเวศป่ามีความมั่นคง บางครั้งสัตว์ป่าจึงถูกใช้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพของทรัพยากรป่าไม้ ในทางกลับกันสถานภาพของทรัพยากรป่าไม้ก็ส่งผลโดยตรงต่อการคงอยู่ของสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นด้วยเช่นกัน เพราะระบบนิเวศของป่าไม้และสัตว์ป่ามีการเกื้อกูลกัน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการจัดการควบคู่กันไป (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547)

หลังจากที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคการเกษตรของไทยอย่างรวดเร็ว จากวิธีการทำการเกษตรเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ ถูกขยายเป็นการทำการเกษตรเพื่อการส่งออก ยังผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมโดยการบุกกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไปแล้วประมาณ 64 ล้านไร่ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าอยู่ถึงร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 171 ล้านไร่ และพื้นที่ป่าไม้ได้ลดน้อยลงมาโดยตลอด จนในปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยเหลือพื้นที่ป่าไม้เพียงร้อยละ 33.44 ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ 107 ล้านไร่ เท่านั้น (กรมป่าไม้, 2551)

การลดจำนวนลงของพื้นที่ป่าก่อให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง การเกิดอุทกภัยและดินถล่มในช่วงฤดูฝน การพังทลายของดิน การเกิดตะกอนทับถมและดินในลำน้ำทำให้น้ำขาดคุณภาพ เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ พืชพรรณบางชนิดต้องสูญพันธุ์ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อปัญหาสภาวะโลกร้อน ในด้านเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดผลกระทบ ทำให้พื้นที่การเกษตรลดความอุดมสมบูรณ์ลง และการขาดน้ำมาสนับสนุนในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมตลอดจนการขาดไม้ใช้สอยและผลิตภัณฑ์จากไม้ในประเทศ ทำให้รัฐต้องสูญเสียเงินตราจำนวนหลาย

หมื่นล้านบาท จากการนำไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้เข้าประเทศในแต่ละปี ทางด้านสังคมทำให้ท้องถิ่นขาดแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และรายได้จากป่า มีผลกระทบต่อการใช้งานในท้องถิ่น ทำให้ขาดความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐาน เกิดการอพยพแรงงานเข้าสู่สังคมเมือง และประการสำคัญ คือ การเกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างภาครัฐและประชาชนเกี่ยวกับการประกาศแนวเขตป่า ที่ดิน ที่อยู่อาศัย และที่ทำกินในพื้นที่ป่า นอกจากนี้พื้นที่ป่าไม้ 107 ล้านไร่ ที่เหลืออยู่ ยังมีสภาพเป็นกลุ่มป่าขนาดต่างๆ กัน ตั้งแต่หลายสิบไร่จนถึงหลายล้านไร่ ทำให้มีผลต่อการลดลงของจำนวนประชากรสัตว์ป่าในระยะยาว การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าย่อมมีผลกระทบอย่างรุนแรงและเป็นเหตุให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน จนทำให้สัตว์ป่าบางชนิดต้องสูญพันธุ์ ไปจากประเทศไทย และบางชนิดมีปริมาณลดลงจนใกล้สูญพันธุ์

รัฐบาลในอดีตได้พยายามที่จะรักษาคู่ครองพื้นที่ป่าไม้ และสัตว์ป่ามาโดยตลอด มีการออกกฎหมายหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ใหม่ และประกาศใช้ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 แทน ผลที่ตามมาจากการออกกฎหมายดังกล่าว ทำให้มีการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในรูปแบบอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ในพื้นที่ทั่วทุกภาคของประเทศ รวมทั้งการประกาศยกเลิกสัมปทานการทำไม้ในป่าบกทั้งหมดในปี พ.ศ.2532 แต่ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ก็ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่รัฐมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดในการดูแลรักษาปกป้องคุ้มครอง จากการสำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในช่วงปี พ.ศ.2541-2551 พบว่า มีประชาชนเข้าไปบุกรุกยึดถือครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินจำนวน 184,710 ราย รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น 2,225,540 ไร่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ประกาศจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2528 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 มีเนื้อที่ ประมาณ 63,125 ไร่ ครอบคลุมท้องที่ อำเภอเมือง และอำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ และความสมดุลของระบบนิเวศป่าไม้ เพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย รวมทั้งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่เอียงลาดต่อเนื่องกันตามแนวเหนือและใต้ สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 120 - 867 เมตร สภาพสังคมป่าไม้โดยทั่วไปประกอบด้วย ป่าหลากหลายชนิดมีทั้งป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังและป่าสนสองใบ เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำพวก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก แมลง และแมง นานาชนิด อาทิ

แก้ง ลิงลม ลิ่น เม่น ไก่ป่า นกขุนทอง เขี้ยวกิ่งก่า เต่าเหลือง กิ้งก่าบิน อึ่งน้ำเต้า เป็นต้น และเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารของลำห้วยที่สำคัญหลายสายซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำปิง นอกจากนี้เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพทั้งทางด้านพืชพรรณและสัตว์ป่าแล้ว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ยังมีแหล่งความงามตามธรรมชาติที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น น้ำตกวังชมพู และยอดเขาสน ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 867 เมตร ซึ่งเป็นบริเวณที่มีไม้สนสองใบขึ้นอยู่ และมีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่งดงาม ทำให้มีผู้ที่รักธรรมชาติเข้าไปเที่ยวชม และศึกษาธรรมชาติเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

การบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ในช่วงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นการดำเนินงานโดยภาครัฐเป็นหลัก ทำให้ความสำเร็จในการปฏิบัติงานยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ปัจจุบันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง มีปัจจัยคุกคามทั้งปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่า การยึดถือครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การลักลอบทำไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า การเก็บหาของป่า การตัดไม้เผาถ่าน การปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินในพื้นที่ และการลักลอบจุดไฟเผาป่า โดยมีการจับกุมดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดกฎหมายมาอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่วนใหญ่เกิดจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้นเอง การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของภาครัฐในระยะหลัง จึงมีแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่โดยใช้หลักการการจัดการเชิงระบบนิเวศ ซึ่งเป็นการทำงานเชิงบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และกำหนดมาตรการ สำหรับการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ในแนวทางที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น อันจะส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า ประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ของประชาชน ในหมู่บ้านบริเวณรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ กลุ่มประชาชนที่ดั่งบ้านเรือนและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีแนวเขตติดกับแนวเขตพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาให้ความร่วมมือ สนับสนุน หรือช่วยเหลือในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง ประกอบด้วยกิจกรรมการสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่า ในบริเวณพื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร

4.2 ประชาชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 18 ปี บริบูรณ์ ขึ้นไป ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอยู่อาศัยในครัวเรือน ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีแนวเขตติดกับแนวเขตพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร

4.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง หมายถึง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียงจังหวัดกำแพงเพชร ที่ทางราชการประกาศจัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2528 ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ซึ่งยกเลิกและใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 แทน

4.4 การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่า ในบริเวณพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง จังหวัดกำแพงเพชร

4.5 ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็รียง หมายถึง หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมการสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์

ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัด
กำแพงเพชร

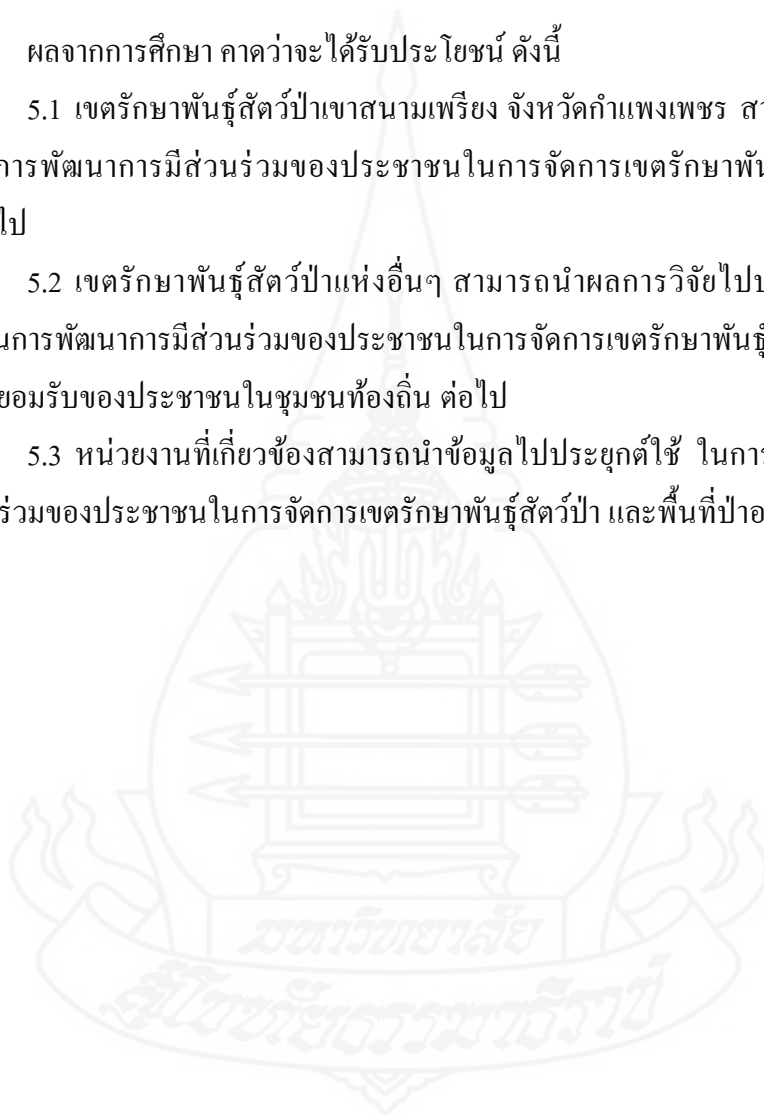
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษา คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

5.1 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร สามารถนำผลการวิจัย
ไปใช้ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนาม
เพรียง ต่อไป

5.2 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และเป็น
แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่เหมาะสม
และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ต่อไป

5.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับ
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และพื้นที่ป่าอนุรักษ์แห่งอื่นๆของ
ประเทศ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร ได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
3. ข้อมูลพื้นฐานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เริ่มหันมามุ่งเน้นที่การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมของประเทศ และเพิ่มบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการทรัพยากรด้านต่างๆ มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อขจัดปัญหาความยากจนของชุมชนและลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ ซึ่งเป็นสมบัติของทุกคน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืนตลอดไป ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่ จึงถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือชุมชน หรือกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholder) ตลอดจนการฟังฟังตนเอง เป็นหลักการและวิธีการพัฒนาที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นพัฒนาคน และส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน (ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527)

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมโครงการการพัฒนาของภาครัฐ เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ และรูปแบบ วิธีการ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้มีผู้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ในแง่มุมแตกต่างกันไป ตามความเข้าใจและประสบการณ์ ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525) ได้ให้คำจำกัดความในรายงานการศึกษา การมีส่วนร่วมในสังคม การเมือง การปกครอง ของสตรีไทยไว้ว่า การมีส่วนร่วมในสังคม การเมือง และการ

ปกครองหมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือ การเข้าร่วมตัดสินใจ หรือ การเข้าร่วมการดำเนินการในกิจกรรมทางสังคม การเมือง และการปกครอง จะโดยตรง คือ เข้าร่วมด้วยตนเอง และโดยทางอ้อม คือ สนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของงานในการจัดการ ควบคุม การใช้ และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสังคม

สุริย์ ศันท์ศรีสุโรจน์ (2531) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือของกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล หรือ กลุ่มคน หรือ องค์กรประชาชน ร่วมกันคิด ตัดสินใจ เลือกแนวทางในการพัฒนาแก้ไขปัญหาการดำเนินการ และกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมวางแผนโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงาน ด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือพัฒนาชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กนกกาญจน์ โกดิรัมย์ (2545) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดๆ เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรมภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อดำเนินการร่วมรับรู้ข้อมูล ให้ข้อคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามผล และร่วมบำรุงรักษา รวมถึงการร่วมบริจาคทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตน เพื่อประโยชน์แก่กิจกรรม หรือโครงการที่มีขึ้นภายในกลุ่ม หรือชุมชนของตน ด้วยความตระหนัก สมัครใจ และการตัดสินใจด้วยตนเอง

Erwin W. (1976) อ้างถึงใน วรางคณา วัฒนโย (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Sheng (1990) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ประกอบด้วยประเด็นสำคัญๆ คือ

1) เป็นการควบคุมโดยประชาชน (citizens control) หมายถึง ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ

- 2) เป็นการกระจายอำนาจ (delegate power) หมายถึง การกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่คนในชุมชน ภายใต้ข้อจำกัดที่ถูกกำหนดโดยอำนาจการบังคับบัญชาของชุมชน เป็นการกำหนดตัวแทนของ
- 3) ชุมชน (community representation)
- 4) จะเป็นคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อยที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการหรือสมาชิกทั้งหมดของชุมชน ที่มีความเสมอภาคในการเป็นตัวแทนชุมชน ซึ่งสมาชิกทั้งหมดมีสิทธิและความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน

Frankly Lisk (1985) อ้างถึงใน วรางคณา วัฒนโย (2540) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมุมมองที่กว้างว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชน ในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบแนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกันกับภาครัฐ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ จากการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ และในการเข้าร่วมจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

1.2 หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2521) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ หากเราให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเรื่องใดก็ตามจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางจิตและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่ง ในสถานการณ์ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ดังนี้

หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น รวมตลอดถึงความต้องการของชุมชน
 - 2) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือตอบสนองความต้องการของชุมชน
 - 3) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
 - 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
 - 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
- ประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
 - 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 - 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ชัยอนันต์ (2527) อ้างถึงใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนกับระบบราชการว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลไกอำนาจของรัฐบาล ซึ่งมีองค์กรบุคลากร ทรัพยากรต่างๆ ในความครอบครองโดยตรง และสามารถใช้ประโยชน์ด้านหนึ่ง กับสังคมโดยรวมอีกด้านหนึ่ง

กล่าวอีกทางหนึ่ง คือ การที่ชุมชนใดๆ จะมีส่วนร่วมในการกำหนดแบ่งปันทรัพยากรมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีอำนาจและสถานะภาพทางสังคม เศรษฐกิจหรือการมีความสามารถในการเข้าถึงอำนาจ เพราะรัฐบาลใช้อำนาจในการแบ่งปันทรัพยากรเหล่านั้นว่าใครจะได้อะไร เมื่อใด อย่างไร หรือกล่าวทางหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน มี 2 มิติ คือ

1) มิติทางเนื้อหาหรือนามธรรม (abstract) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะที่เป็นการปลดปล่อย หรือลดระดับพันนาการของความเสียเปรียบ

2) มิติทางเทคนิคหรือรูปธรรม (concrete) ได้แก่ รูปแบบกลไก วิธีการ ของการปลดปล่อยหรือลดระดับพันนาการของความเสียเปรียบ

ซึ่งส่วนเชื่อมประสานมิติทั้งสองนี้เข้าด้วยกัน คือ ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลง

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2534) พบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลงาน ถ้าขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน มีแต่การดำเนินงานของบุคคลภายนอก ประชาชนก็จะไม่ทราบว่าได้ผลดี หรือผลประโยชน์อย่างไร ก็จะไม่สามารถมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ทำ

กนิษฐา ไทยอุดม (2538) ได้สรุปการมีส่วนร่วม คือ การร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบของบุคคลในสังคม ทั้งจัดการรักษาและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ให้ความเห็นว่า การนิยามความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองนั้นๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุม ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน ครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคม ได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2) การมีส่วนร่วม สะท้อนถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี้

2.1) เอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา

2.2) การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2.3) การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผน และการ

ดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

4) ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543) ให้ความเห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชน คือ กระบวนการที่นำเอาความห่วงกังวลของสาธารณชน ความต้องการ และค่านิยม ผสมรวมกับ กระบวนการในการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชน จึง เป็นการสื่อสารสองทาง ด้วยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยสาธารณชนที่มีส่วน ราชการเป็นผู้สนับสนุน

1.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

สถาบันพระปกเกล้า (2547) ได้กำหนดเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1.3.1 ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ การเข้า ร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าในรูปแบบใด ไม่ถือว่าเป็นการมี ส่วนร่วม

1.3.2 ต้องมีความเสมอภาค โดยประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่า เทียมกันกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

1.3.3 ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถ พอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกรณีแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพ เสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมี ส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

การจะทำให้บรรลุเงื่อนไขพื้นฐานดังกล่าว การมีส่วนร่วมจึงต้องมีองค์ประกอบ ที่ชัดเจน ในการปฏิบัติ 3 ประการ ดังนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2547)

1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมใน กิจกรรมหนึ่งๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจ ถูกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะ ของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะต้อง ระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มักถูกกำหนดโดยกิจกรรม และ วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

1.4 โอกาสที่จะเกิดการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543) ได้ระบุโอกาสที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมี ส่วนร่วมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีกรณีต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นในชุมชน คือ

- 1.4.1 การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
- 1.4.2 การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนส่วนใหญ่
- 1.4.3 การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
- 1.4.4 การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
- 1.4.5 ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การมีส่วนร่วมนั้นได้ผลตามเป้าหมาย จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลักในการดำเนินงาน ที่ประกอบด้วย (1) ประชาชนที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมหรือโครงการ (2) ข่าวดสารข้อมูลโครงการ (3) การสื่อสารและเผยแพร่ (4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และ (5) งบประมาณในการดำเนินการ(วันชัย วัฒนศัพท์, 2543)

1.5 ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการต่างๆ ได้กำหนดไว้หลากหลาย แต่ในสาระสำคัญมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะขอนำเสนอโดยสังเขปได้ ดังนี้

Cohen John M., และ Norman T. Uphoff (1980) ได้จำแนกระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) และระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

คูสิต เวชกิจ (2535) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 7 ระดับ คือ

1. ระดับที่ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย รัฐดำเนินการทั้งหมดบางครั้งบังคับให้เข้าร่วม
2. ระดับที่ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์บางอย่าง
3. ระดับที่ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนจะถูกชักชวนให้ความร่วมมือ เพราะการโฆษณาการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นถึงผลดีและประโยชน์ของโครงการให้ประชาชนหลงเชื่อจนให้ความร่วมมือ
4. ระดับที่ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ประชาชนจะถูกเรียกประชุม แล้วสอบถาม หรือ สัมภาษณ์ว่ามีปัญหาความต้องการอะไร และทางราชการจะเป็นผู้หาทางแก้ไข วางแผนการปฏิบัติให้
5. ระดับที่ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ประชาชนมีโอกาสในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผน และการดำเนินการบ้าง แต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ
6. ระดับที่ 6 มีส่วนร่วมสูง ประชาชนได้แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะอย่างใกล้ชิด มีโอกาสในการตัดสินใจปัญหาและหาทางแก้ไขด้วยตนเอง จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการ และเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

7. ระดับที่ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจด้วยตนเองในทุกเรื่องตั้งแต่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินโครงการ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ได้เสนอระดับการมีส่วนร่วมว่ามีอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ร่วมคิด ตัดสินใจ คือ ต้องทั้งร่วมคิดและต้องมีอำนาจตัดสินใจในระดับที่แน่นอนระดับหนึ่ง ระดับที่ 2 ร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนของการดำเนินงานทั้งหมด และระดับที่ 3 ร่วมสนับสนุน อาจเป็นไปได้ตั้งแต่ให้ข่าวสารข้อมูลถึงการสนับสนุนทรัพยากรบริการ

สถาบันพระปกเกล้า (2547) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมจากระดับต่ำสุดไปหา ระดับสูงสุดออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. ระดับที่ 1 ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ

2. ระดับที่ 2 ระดับการเปิดรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชน คือ การที่ผู้วางแผนโครงการ เชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจน ยิ่งขึ้น

3. ระดับที่ 3 ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็น หรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

4. ระดับที่ 4 ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขต กว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก

5. ระดับที่ 5 ระดับร่วมปฏิบัติ คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชน ร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับที่ 6 ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงมติ เป็นต้น

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2538) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามขั้นตอนเป็น 3 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการสาธารณะ การมีส่วนร่วมในการติดตามและรักษา สภาพแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการรับรู้ภาระต้นทุนบำบัดและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

1.6 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมอาจแบ่งออกได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การแบ่งนั้นๆ เป็นสำคัญ โดย ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช (2539) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 3 รูปแบบคือ

1.6.1 การชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม (Mobilization) รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนนโยบายและโครงการพัฒนาด้วยตนเอง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดทำโครงการแต่อย่างใด แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ (Implementation) เช่น การร่วมลงแรงงานของชาวบ้านในการสร้างเหมืองฝาย เป็นต้น ลักษณะนี้จะพบในการวางแผนจากบนลงล่าง (Top-Down Approach)

1.6.2 การเจรจาต่อรอง (Mediation) รูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนของประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดทำโครงการพัฒนา และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดทำโครงการพัฒนาจะอยู่ในมือของรัฐบาลท้องถิ่น และตัวแทนหรือองค์กรของประชาชน แม้ว่าในความเป็นจริงนั้นการริเริ่มโครงการจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่รัฐบาลท้องถิ่นและองค์กรประชาชนสามารถร่วมตัดสินใจ หรือเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลกลางได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจา รัฐบาลกลางมักเป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตามเสียงของท้องถิ่น มิเช่นนั้น จะเป็นการฝืนประชามติของท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงภายหลังได้ รูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบนี้ จึงสามารถลดกระแสของความขัดแย้งของรัฐบาลกับประชาชนได้มาก การวางแผนพัฒนาในรูปแบบนี้้องค์กรประชาชนจะมีศักยภาพสูง และมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น องค์กรประชาชนในประเทศในหลายจังหวัดแสดงศักยภาพของตัวเอง สามารถเจรจาต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนได้ แต่การเจรจาต่อรองที่เกิดขึ้น มักจะเกิดหลังจากรัฐบาลได้กำหนดแผนพัฒนาไว้แล้ว หากมิใช่เป็นการยินยอมเปิดโอกาสให้ตัวแทนท้องถิ่น หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้าร่วมในขั้นตอนการวางแผนแต่แรก

1.6.3 การจัดการวางแผนด้วยตนเอง (Self-Management) รูปแบบนี้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดการควบคุม และวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรด้วยตนเองโดยสิ้นเชิง นี่คือรูปแบบการวางแผนการพัฒนาโดยการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง และเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์แบบ การวางแผนแบบนี้ไม่อาศัยความริเริ่ม และชักชวน หรือชักจูงจากบุคคลภายนอก หรือรัฐบาล ประชาชนในท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการวางแผนพัฒนา หรือแม้กระทั่งการติดตามประเมินผลสำเร็จโครงการด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ บทบาทของบุคคลภายนอก คือ

การเข้าร่วมการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Research) ในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องศึกษาวิจัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อนั้นประชาชนในท้องถิ่นและบุคคลภายนอก จะร่วมกันเก็บข้อมูลแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเสมอภาคกัน รูปแบบนี้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีความพร้อม และมีประสิทธิภาพสูง สำหรับประเทศไทยนั้น แม้สภาพของหลายๆแห่งจะมีความพร้อม และมีศักยภาพสูงสามารถทำแผนพัฒนาด้วยตัวเองได้ แต่สภาพโดยรวมเหล่านี้ ยังคงต้องวางแผนตามกรอบที่กำหนดจากรัฐบาลกลาง ซึ่งกรอบเหล่านี้ยังไม่เปิดกว้างอย่างเสรีแก่ท้องถิ่นในการวางแผนตามที่ตนต้องการ หากกรอบจากส่วนกลางเป็นเพียงนโยบายกว้างๆ และสามารถเปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่นวางแผนพัฒนาอย่างอิสระและตรงตามความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วม ที่แบ่งตามจำนวนของผู้มีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ (เฉลิม เกิดโมลี, 2543)

1. การมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคล ถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง
2. การมีส่วนร่วมโดยองค์การจัดตั้งของประชาชน อาจถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงได้อีกวิธีการหนึ่ง
3. การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน ที่มีลักษณะทั่วไป ถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงเท่านั้น

นอกจากนั้น สถาบันพระปกเกล้า (2547) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินโครงการ
2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบที่มีการจัดการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะได้รับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบกับการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่ง ในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ
3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการ

หรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจและค้นหาเหตุผล ที่จะดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ โดยรูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมในลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม จะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในลักษณะนี้ อาจจัดในลำดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆชุมชนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา จากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อที่สาธารณะ และผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมประชุม ที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบการประชุมไม่ควรเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมายที่ต้องการชี้ขาด เหมือนการตัดสินใจในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

3.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดในการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติ การที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ ต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะกรรมการหนึ่งที่มีอำนาจในการตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม โอกาสที่ประชาชนจะมีบทบาทในการชี้นำตัดสินใจเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ จะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ได้รวบรวมรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ คือ (1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเอง ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มีได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย (2)

การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา และ (3) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

เฉลิม เกศโมลี (2543) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์แท้จริง ซึ่งต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ขั้นตอนที่ 3 กำหนดการใช้ทรัพยากร และขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญ คือ การร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมเงินและการบริการ การร่วมใช้ผลประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการยกระดับการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม โดยประชาชนต้องได้รับการจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน

จากการศึกษา รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปได้ว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับภาครัฐ นั้น การรับรู้ข้อมูล และการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนถือเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น คือ การร่วมวางแผนและ ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล อันเป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุเป้าหมายและเกิดประโยชน์ ต่อไป

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากสถิติการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าในอดีต มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญ คือ การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำสัตว์ป่ามาใช้เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภค การล่าสัตว์ป่าออกมาใช้ประโยชน์อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด การจับสัตว์ป่ามาขายเป็นสินค้า ทำให้สัตว์ป่าบางชนิดลดจำนวนลงจนใกล้จะสูญพันธุ์หรือสูญพันธุ์ไปแล้ว และอีกประการหนึ่ง คือ การทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การบุกรุกทำลายป่าไม้ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าไปเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของมนุษย์และพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้สัตว์ป่าขาดปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่งหลบภัย นอกจากนี้ ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ไฟป่า ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของสัตว์ป่า เนื่องจากสัตว์ป่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม รัฐจึงได้หาแนวทางและกำหนด

มาตรการในการอนุรักษ์สัตว์ป่าเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แนวทางหนึ่ง คือ จัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ขึ้น(ทวี หนูทอง และอนุช วงศ์ชุ่มเย็น, 2540)

2.1 ความหมายของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 33 บัญญัติว่า
เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใด ให้เป็นที่อยู่อาศัยของ สัตว์ป่าโดยตลอดถาวร เพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่า ก็กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้ มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย บริเวณที่กำหนดนี้ เรียกว่า “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า”

ที่ดินที่กำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้น ต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง (ราชกิจจานุเบกษา, 2535)

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า (2550) ได้ให้ความหมาย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไว้ว่า หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยตลอดถาวร เพื่อว่าสัตว์ป่าในพื้นที่ ดังกล่าวจะได้มีโอกาสสืบพันธุ์ และขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้มากขึ้น ทำให้สัตว์ป่าบางส่วน ได้มีโอกาสแพร่กระจายพันธุ์ไปในพื้นที่แหล่งอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

บริเวณพื้นที่ที่จะกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องเป็นพื้นที่ที่มีได้อยู่ใน กรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินของบุคคลใด ซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

จากความหมายของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หมายถึง พื้นที่ของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยตลอดถาวร และได้มีโอกาสสืบพันธุ์ ขยายพันธุ์ รวมทั้งแพร่กระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ ได้เพิ่มมากขึ้น ในการประกาศเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า ให้กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่ กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย

2.2 หลักการพิจารณาจัดตั้งพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การเลือกพื้นที่ป่าที่จะกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อาศัยหลักการที่สำคัญ ในการพิจารณา ดังนี้ (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า , 2550)

2.2.1 เป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ชุกชุม และมีสัตว์ป่าชนิดที่หาได้ยาก หรือ กำลังใกล้จะสูญพันธุ์อาศัยอยู่

2.2.2 มีแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และที่หลบภัยสำหรับสัตว์ป่าอย่างเพียงพอ

2.2.3 เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนพอสมควร

2.2.4 มีระบบนิเวศป่าไม้หลายชนิดอยู่ในผืนเดียวกันเป็นต้นว่า มีทั้งป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าไผ่ ป่าเต็งรัง ป่าพรุ ทุ่งหญ้า เพราะพื้นที่ที่มีลักษณะสภาพดังกล่าว ย่อมมีประโยชน์ต่อสัตว์ป่ามากมายหลายชนิด

2.2.5 ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใด ซึ่งมีใช้ทบทวงการเมือง

2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อการคุ้มครอง และป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ป่า ป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ตลอดจนสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันมีความสำคัญต่อสัตว์ป่าให้คงอยู่อย่างถาวร ซึ่งจะอำนวยผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนส่วนรวมอย่างไม่มีสิ้นสุด นอกจากนี้ ยังช่วยให้การดำเนินการเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักการจัดการสัตว์ป่า รวมทั้งส่งเสริมวิทยาการด้านสัตว์ป่าและชีววิทยาให้กว้างขวาง และก้าวหน้าขึ้น เพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติ ต่อไป (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า , 2550)

อุทิศ กุญอินทร์ (2537) ได้กล่าวถึงการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าของประเทศไทยว่า มีวัตถุประสงค์หลักที่การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า ซึ่งอาศัยประจำอยู่ในพื้นที่นั้นๆ และที่โยกย้ายเข้ามาอาศัยใหม่ตลอดไป หรือโยกย้ายเข้ามาพักพิงชั่วคราวในช่วงฤดูกลหรือบางเวลา เพื่อให้สัตว์ป่าเหล่านี้ได้อาศัยอยู่อย่างมีความสุขสมบูรณ์ สามารถแพร่ขยายพันธุ์เพื่อการดำรงพันธุ์ และสามารถแพร่กระจายเข้าสู่พื้นที่ข้างเคียง หรือพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ

2.4 ประโยชน์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นผลดีโดยตรงต่อการดูแลรักษาคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ พืชพันธุ์ และสัตว์ป่า ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เนื่องจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นพื้นที่ป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงมุ่งเน้นในการดูแลรักษาคุ้มครองทรัพยากรเหล่านี้ไว้ ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม มิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เพื่ออำนวยประโยชน์อย่างถาวรสืบไป ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สรุปได้ ดังนี้ (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า , 2550)

2.4.1 ป้องกันมิให้สัตว์ป่าที่หายากต้องสูญพันธุ์

2.4.2 สัตว์ป่า ที่มีอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้รับการคุ้มครอง และปลอดภัย ทำให้สามารถสืบพันธุ์ และเพิ่มจำนวนมากขึ้น ปริมาณสัตว์ป่าที่เพิ่มจำนวนขึ้นจะมีโอกาสกระจายไปยังป่าส่วนอื่นๆต่อไปได้

2.4.3 เนื่องจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณต้นน้ำลำธาร เมื่อได้จัดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขึ้นแล้ว บรรดาต้นน้ำ พันธุ์ไม้ทุกชนิด ตลอดจนสภาพของต้นน้ำ

ลำธาร แหล่งน้ำ ดิน หิน และสภาพแวดล้อมอื่นๆ จะได้รับการคุ้มครองป้องกันไว้เป็นอย่างดี เป็นการรักษาป่าไว้ไม่ให้ถูกทำลาย ทำให้ป่าต้นน้ำลำธารคงอยู่ และช่วยให้ลำห้วย แม่น้ำ ลำคลองสายต่างๆ มีน้ำไหลตลอดปี รวมทั้งสามารถช่วยบรรเทาอุทกภัยได้

2.4.4 สัตว์ป่าชนิดต่างๆ และทัศนียภาพสวยงามในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเข้าไปเที่ยวชม ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และจะนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

2.4.5 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นเสมือนหนึ่งห้องการทดลองค้นคว้าทางวิชาการอันกว้างใหญ่ สำหรับศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ โดยเฉพาะสาขาชีววิทยา สัตววิทยา และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

อุทิศ กุญอินทร์ (2537) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไว้ว่า นอกจากเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแล้วนั้น รัฐบาลยังมุ่งหวังผลประโยชน์ในด้านอื่นๆ อีกดังนี้

1) การอนุรักษ์พันธุ์พืช และสังคมพืชของโลกไว้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต่างๆ มักประกอบด้วย สังคมพืชที่สำคัญหลายสังคมด้วยกัน บางสังคมพืชมีอยู่เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น เช่น ป่าเต็งรัง ป่าสัก เป็นต้น ในแต่ละสังคมพืชยังประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ที่เป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นไม่ปรากฏในส่วนของโลกแห่งอื่นๆ บางชนิดเป็นพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ในด้านการปรับปรุงพันธุ์กรรมของพืชเกษตร ด้านเภสัชกรรม อาหาร สัตว์เลี้ยง เป็นต้น

2) การอนุรักษ์น้ำ ในประเทศแล้งร้อน ป่าไม้ นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการควบคุมการไหลของน้ำในลำห้วย ลำธาร และแม่น้ำ ป่านอกจากช่วยให้น้ำซึมลงดินได้มากแล้ว ยังชะลอการไหลให้ช้าลงทำให้ลำห้วยลำธารมีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่มีความต้องการน้ำมาก การอนุรักษ์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจึงมีผลอย่างยิ่งต่อประเทศส่วนรวม

3) การอนุรักษ์แหล่งความงามตามธรรมชาติเพื่อการนันทนาการ เนื่องจากการเพิ่มของประชากรและระบบเศรษฐกิจแผนใหม่ ทำให้พื้นที่ทางธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ถูกทำลายลดลงเป็นจำนวนมาก เปลี่ยนเป็นสังคมเมืองที่จอแจและสับสน ประชาชนต้องทรมานกับการทำงานมากขึ้น ก่อให้เกิดความเครียด และต้องการพักผ่อนทางธรรมชาติมากขึ้นด้วย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่จะตอบสนองปัญหานี้ได้ โดยดำเนินการในรูปแบบของศูนย์ศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่า นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดรายได้แก่ประชาชนในชนบทด้วย

4) การอนุรักษ์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีผลต่อการป้องกันภัยธรรมชาติ และก่อความสมดุลในระบบนิเวศน์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามักปกคลุมพื้นที่ป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ จึงมี

ผลต่อการป้องกันการกัดเซาะผิวดินที่จะลงมาทับถมพื้นที่เกษตรกรรม ชะลอกำลังลมพายุที่พัดผ่าน และจะต่อไปสู่ตัวเมืองหรือชุมชน ลดภัยแล้งเนื่องจากการแห้งไหลของน้ำในลำห้วยลำธารตลอดปี ป่าไม้มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการยกระดับน้ำใต้ดิน ป่าที่ต่อเนื่องกันเป็นผืนใหญ่ช่วยให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล มีแมลงและสัตว์ป่าช่วยผสมเกสร กระจายเมล็ด ทำให้ระบบนิเวศเกิดความสมดุลอยู่ในสภาพสังคมถาวรที่ดี ป้องกันการระบาดของโรคพืช และเสริมสร้างความงามให้บ้านเมือง

5) การอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติไว้เพื่อการศึกษาและวิจัย ในปัจจุบันแหล่งธรรมชาติและสัตว์ป่าในทุกส่วนของโลกได้ถูกทำลายลงอย่างหนัก ทำให้ขาดแหล่งพื้นที่ศึกษาและวิจัยทางด้านนิเวศวิทยาและธรรมชาติวิทยา การอนุรักษ์พื้นที่ในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก่อให้เกิดโอกาสทางด้านการศึกษาดังกล่าว และยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาในสายอื่นๆ ด้วย

2.5 นโยบาย กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนสามารถอำนวยประโยชน์ด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชน รวมทั้งตอบสนองต่อแผนการพัฒนาประเทศได้นั้น จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบนโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๖ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” และ มาตรา ๖๗ บัญญัติไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการอนุรักษ์บำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม.... ..” ส่วนแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามมาตรา ๘๕ กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดไว้ใน (๔) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

2.5.2 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

หลังจากที่รัฐบาลประกาศใช้ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 และมีการประกาศจัดตั้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้น เป็นแห่ง

แรกในปี พ.ศ.2508 ซึ่งต่อมาได้ประกาศพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอีกหลายแห่ง จนในปี พ.ศ.2515 มีการแก้ไขกฎหมายฉบับดังกล่าวเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 228 และครั้งหลังสุดมีการยกเลิกและประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 แทน ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งข้อห้าม และข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับประชาชนและพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนี้

มาตรา 34 การขยายหรือการเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนให้กระทำได้โดยตราพระราชกฤษฎีกา และในกรณีที่มีใหม่เป็นการเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั้งหมดให้มีแผนที่แสดงเขตที่เปลี่ยนแปลงไปแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย

มาตรา 35 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีหลักเขตและป้าย หรือเครื่องหมายอื่นแสดงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไว้ตามสมควร เพื่อให้ประชาชนเห็นได้ว่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

มาตรา 36 ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองหรือมิใช่หรือเก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่า เว้นแต่จะกระทำเพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ และได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา 37 นอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานอื่นใดซึ่งต้องเข้าไปปฏิบัติการตามหน้าที่ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 38 ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือหรือครอบครองที่ดินหรือปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือตัด โคน แฝ้วถาง เผาหรือทำลายต้นไม้ หรือพฤษชาติอื่น หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือปล่อยสัตว์หรือสัตว์ป่า หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมท้น เหือดแห้ง เป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติการเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ดูแลรักษาหรือบำรุงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อการเพาะพันธุ์ การศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้การศึกษา หรือการพักผ่อน หรืออำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้แก่ประชาชน ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรือกรมประมง แล้วแต่กรณี กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา 39 การจัดการกับไม้ หรือพฤษชาติอื่นที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตัด โคนหรือแผ้วถาง ตามมาตรา 38 วรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา 40 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนมาตรา 38 วรรคหนึ่ง ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรืองดเว้นการกระทำใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 38 วรรคหนึ่ง ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

2.5.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10(พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพยากรป่าไม้ ดังต่อไปนี้

1) เป้าหมาย สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ พื้นฟูป่าอนุรักษ์ 2.9 ล้านไร่

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนามนความหลากหลายทางชีวภาพ มุ่งให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขตและการจัดการเชิงพื้นที่ ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่น ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นฟูสภาพป่าให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และคงความหลากหลายทางชีวภาพ โดยปฏิบัติตามมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเข้มงวดและปลูกป่าเสริม กำหนดมาตรการ “คนอยู่ร่วมกับป่า” โดยให้ทำกิจกรรมสนับสนุนการฟื้นฟูรักษาระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยยังคงรักษาระบบนิเวศไว้ตลอดไป อนุรักษ์ พื้นฟู ป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดความสมบูรณ์ด้วยการปลูกป่าเสริม สร้างฝายในพื้นที่ต้นน้ำ และปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน

2.5.4 แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแห่งชาติ พุทธศักราช 2548-2557

แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแห่งชาติ พุทธศักราช 2548-2557 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรสัตว์ป่า รวมถึงถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าให้คงอยู่และดำรงไว้ซึ่งบทบาทและกระบวนการของระบบนิเวศ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยั่งยืน” โดยมีวัตถุประสงค์ 6 ข้อ ดังนี้

- 1) เพื่อกำหนดระบบการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าของประเทศให้มีประสิทธิภาพ
- 2) เพื่อให้มีการคุ้มครอง การใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์ป่า
- 3) เพื่อป้องกันและบำรุงรักษาพื้นที่ธรรมชาติไว้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
- 4) เพื่อศึกษาวิจัยและเผยแพร่การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า
- 5) เพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ รวมถึงสัตว์ป่าที่สามารถพัฒนาให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจได้
- 6) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์สูงสุด อย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า

และในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บทดังกล่าว จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการไว้ครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจัดทำฐานข้อมูลสัตว์ป่าและระบบนิเวศประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ
 - (1) จัดทำแผนการศึกษาวิจัยด้านวิชาการของสัตว์ป่าอย่างเป็นระบบจำนวน 3 แผนงาน
 - ก. สืบราชการแพร่กระจายประเมินสถานภาพและถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า โดยเฉพาะสัตว์ป่าหายากและใกล้สูญพันธุ์
 - ข. ศึกษาวิจัยชีววิทยาประชากรและพันธุกรรมของสัตว์ป่าที่หายากและใกล้สูญพันธุ์
 - ค. ศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า
 - (2) พัฒนาเทคโนโลยีด้านการศึกษาวิจัยสัตว์ป่าและผลิตสัตว์ป่า
 - ก. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการศึกษาวิจัยสัตว์ป่าในถิ่นที่อาศัยเพื่อผลด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์สัตว์ป่า
 - ข. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเพาะเลี้ยงการขยายพันธุ์สัตว์ป่าและผลิตผลของสัตว์ป่าให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ
 - ค. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการพิสูจน์ซากและผลิตภัณฑ์สัตว์ป่า
 - (3) จัดทำฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศด้านสัตว์ป่า
 - ก. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลสัตว์ป่าแห่งชาติและเครือข่าย

(4) สร้างความร่วมมือในด้านการวิจัยสัตว์ป่าและถิ่นที่อยู่อาศัย ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในระดับประเทศและนานาชาติ

- ก. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการศึกษาวิจัยด้านสัตว์ป่าในประเทศ และนานาชาติ
- ข. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านสัตว์ป่าของหน่วยงาน สถาบันการศึกษา เอกชน และองค์กรต่างๆ ในประเทศ
- ค. ฝึกอบรม แลกเปลี่ยน ความรู้ ด้านการศึกษาวิจัยสัตว์ป่าทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์

- (1) ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการของหน่วยงานด้านการจัดการสัตว์ป่า
 - ก. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการของหน่วยงานด้านการจัดการสัตว์ป่า
 - ข. ปรับปรุงโครงสร้าง และกรอบอัตรากำลังของหน่วยงานด้านการจัดการสัตว์ป่า
 - ค. จัดหาเครื่องมือที่ทันสมัยในการปฏิบัติงาน
 - ง. จัดให้มีแผนบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่า
- (2) สร้างและพัฒนากุศลกรด้านสัตว์ป่า
 - ก. เพิ่มคุณวุฒิและเพิ่มผู้เชี่ยวชาญรายสาขาของกุศลกรด้านการจัดการสัตว์ป่า
 - ข. เพิ่มประสิทธิภาพแก่กุศลกรด้านการจัดการสัตว์ป่าทุกระดับชั้น
 - ค. จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า
- (3) พัฒนาการบริหารจัดการ
 - พัฒนาระบบกำกับ ดูแล ตรวจสอบและประเมินผลด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า
- (4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในประเทศและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ
 - ก. เสริมสร้างการมีส่วนร่วมภายในประเทศ

- ข. ประสานความร่วมมือด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า
- (5) ปรับปรุงระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
ปรับปรุงพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535
- รวมทั้งพระราชกฤษฎีกา
- (6) แผนบูรณาการกับแผนแม่บ่อื่นๆ
- 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การอนุรักษ์ความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์ป่าและระบบนิเวศประกอบด้วย 5 กลยุทธ์
- (1) จัดการสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัยอย่างเป็นรูปธรรม
- ก. การแก้ไขปัญหาชุมชนและที่ทำกินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า
- และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า
- ข. เพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการคุ้มครอง ดูแลพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่า
- ค. ส่งเสริมและพัฒนาแนวทางและวิถีชีวิตของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในและรอบพื้นที่อนุรักษ์โดยชุมชนมีส่วนร่วม
- ง. เผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สัตว์ป่าและระบบนิเวศให้กับชุมชนในและรอบพื้นที่อนุรักษ์
- จ. ปรับปรุงแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าให้มีความชัดเจนและตรงตามสภาพความเป็นจริง
- ฉ. สำรวจและดำเนินการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเพิ่มขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ช. กำหนดเขตสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่า
- (2) จัดการและฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัยให้อยู่ในสถานะสมดุลตามธรรมชาติ
- ฟื้นฟูประชากรสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์
- (3) อนุรักษ์สัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์นอกถิ่นกำเนิด
จัดหาเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์
- (4) จัดการพื้นที่อนุรักษ์โดยใช้หลักการเชิงระบบนิเวศ
- ก. บริหารจัดการให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการบริหารจัดการพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าแบบกลุ่มป่า (Complex)

ข. บริหารจัดการให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการบริหารจัดการพื้นที่ที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าระหว่างประเทศ

(5) เผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ด้านสัตว์ป่าและระบบนิเวศให้กับประชาชนทั่วไป

ก. พัฒนาการส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ องค์ความรู้

ข. บริการข้อมูลข่าวสารสารสนเทศแก่สาธารณชน

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์

(1) จัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ป่านอกถิ่นที่อยู่อาศัย

ก. ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเชิงพาณิชย์

ข. พัฒนาสวนสัตว์ทั้งภาครัฐและเอกชน

(2) จัดการทรัพยากรสัตว์ป่าในถิ่นที่อยู่อาศัยนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการสัตว์ป่าโดยชุมชน

(3) จัดการการศึกษา และนันทนาการด้านสัตว์ป่าและถิ่นที่อยู่อาศัยของ

สัตว์ป่าตามศักยภาพของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ก. กำหนดกติกาในการใช้พื้นที่ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เพื่อป้องกันผลกระทบต่อถิ่นที่อยู่อาศัยและการอยู่รอดของสัตว์ป่า

ข. ส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการในแหล่งนันทนาการด้านสัตว์ป่า

2.5.5 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2540-

2559)

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2540 - 2559) ประกอบด้วยนโยบายหลัก 6 ประการ คือ (1) นโยบายทรัพยากรธรรมชาติ (2) นโยบายป้องกันและขจัดมลพิษ (3) นโยบายแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม (4) นโยบายสิ่งแวดล้อมชุมชน (5) นโยบายการศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อสิ่งแวดล้อม และ (6) นโยบายเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในส่วนของ (1) นโยบายทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ มีดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรป่าไม้

(1) มีพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศ โดยเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจร้อยละ 20

(2) ให้มีการใช้พื้นที่ป่าไม้ตามวิถีทางในเชิงอนุรักษ์คุณภาพของระบบนิเวศ เพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(3) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง
ยั่งยืน

2) ทรัพยากรป่าชายเลน

- (1) สงวนให้มีพื้นที่ป่าชายเลน ไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่
- (2) อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลทุกประเภท

ทั้งนี้ ได้กำหนดมาตรการแนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1. เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ประสานการใช้ประโยชน์ และลดปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งเร่งรัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมให้เป็นปัจจัย พื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกระจายอำนาจ การบริหาร และการจัดการจากส่วนกลาง ไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชน
3. สนับสนุนการใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม
4. ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนการบริหาร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งรองรับสิทธิและหน้าที่การเป็นเจ้าของ ทรัพยากรธรรมชาติ
5. สนับสนุนการศึกษา วิจัย และเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานระบบข้อมูล ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
6. ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและจิตวิญญาณด้านการอนุรักษ์ให้แก่ผู้บริหาร ในหน่วยงานของรัฐ นักการเมืองทุกระดับ ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการประสาน แนวคิดทางด้านการพัฒนา และการอนุรักษ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.5.6 นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์

เวชชาชีวะ (พ.ศ.2551 - 2554)

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้นำรัฐบาลได้แถลงนโยบาย ของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อวันที่จันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551 ในส่วนของนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงนโยบายด้านทรัพยากรป่าไม้ มีสาระสำคัญ และ รายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 1) คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทรัพยากรดิน ทรัพยากร น้ำ ทรัพยากรธรณี ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งฟื้นฟูอุทยานทางทะเลอย่างเป็นระบบ เร่ง

จัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจัดแบ่งประเภทที่ดินระหว่างที่ดินของรัฐและเอกชนให้ชัดเจน เร่งประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กำหนดเขตและส่งเสริมการปลูกป่า ป่าชุมชน เพิ่มฝายต้นน้ำลำธาร และฝายชะลอน้ำตามแนวพระราชดำริ ส่งเสริมป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ที่เหมาะสม ป้องกันการเกิดไฟป่า ปรามปรามการบุกรุกทำลายป่าอย่างจริงจัง ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการชะล้างและพังทลายของดิน ลดการใช้สารเคมี และฟื้นฟูดินในบริเวณพื้นที่ที่ดินมีปัญหา รวมทั้งจัดให้มีระบบบริหารจัดการน้ำในระดับประเทศ ทั้งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคเศรษฐกิจและการอุปโภคบริโภค

2) คุ้มครอง และฟื้นฟู พื้นที่อนุรักษ์ที่มีความสำคัญเชิงระบบนิเวศ เพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยสำรวจจัดทำระบบฐานข้อมูล อนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน สุขภาพ และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมทั้งให้การคุ้มครองเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทางชีวภาพ

3) พัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ที่ชุมชนและนักวิชาการในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและภาคเอกชนสามารถนำไปใช้ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างประหยัดและช่วยลดมลพิษ

4) ปรับปรุงกลไก การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง ในรูปของสมัชชาสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมบริหารจัดการ และจัดให้มีการใช้ระบบประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ เพื่อเป็นกลไกกำกับให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้ง สนองโครงการพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุกโครงการอย่างจริงจัง

2.5.7 นโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(พ.ศ.2551 - 2554)

นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ.2551-2554) ได้ให้นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและสัตว์ป่า ให้กับข้าราชการรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) สรุปประเด็นนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2551 ห้องประชุม 202 ชั้น 2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับ/เร่งรัดการดำเนินงาน ดังนี้

- ก. การจำแนกที่ดินและการจัดทำแนวเขตที่ดินให้แล้วเสร็จโดยเร็ว
- ข. การฟื้นฟูระบบนิเวศทางบก/ทางทะเล ทั้งระบบ
- ค. การแก้ไขปัญหาภัยแล้ง/น้ำท่วม
- ง. การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่า
- จ. การป้องกันและควบคุมการบุกรุกทำลายป่าและไฟป่า
- ฉ. การดำเนินงานโครงการพระราชดำริ
- ช. การจัดระเบียบ/ข้อพึงปฏิบัติที่เหมาะสมด้านการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ เพื่อลดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ
- ซ. การพิจารณาความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการลดหย่อนค่าธรรมเนียม/ค่าบริการท่องเที่ยว เพื่อการตอบสนองนโยบายรัฐบาลในการฟื้นฟูการท่องเที่ยว

(2) ด้านอื่นๆ ได้แก่ ให้ทุกหน่วยงานของ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานเป็นทีม เน้นการทำงานเชิงรุกและรวดเร็ว โดยให้มีการประสานงาน/ บูรณาการระหว่างหน่วยงานอย่างใกล้ชิด และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) สรุประเบียบนโยบายการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและสัตว์ป่า ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 ณ โรงแรมมารวยการ์เด็นท์ กรุงเทพมหานคร

(1) โครงการพระราชดำริต้องรับดำเนินการโดยนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงให้แนวทางในการฟื้นฟูป่าไม้ ฟื้นฟูระบบนิเวศของป่าในภาพรวมการปลูกป่าทดแทน การปลูกซ่อมแซมป่าที่เสียหาย

(2) การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและสัตว์ป่าใช้คำขวัญ เร็ว รุก บุกถึงที่หยุดยั้งการทำลายป่า และปราบปรามผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ติดตามการสอบสวนดำเนินคดีที่ค้างอยู่อย่าให้มีการบุกรุกทำลายป่าเพิ่ม โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมธีออส (Theos) เดือนธันวาคม พ.ศ.2551 เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตรวจสอบและต้องไม่มีการบุกรุกเพิ่มขึ้น

(3) การจัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการปรับปรุงแนวเขตที่ดินของรัฐ (Reshape) เมื่อกันพื้นที่ออกแล้ว ทำเป็นป่ากันชน (ป่าชุมชน) ให้ชุมชนรับผิดชอบและเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่า และรักษาป่าไม้ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มและเพื่อจัดทำเป็นแนวกันไฟ

(4) การอนุรักษ์สัตว์ป่า ปัญหาสัตว์ป่าออกมาหาอาหารนอกพื้นที่มากขึ้น เช่น อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ช้างป่าขาดแคลนอาหารและออกมาทำลายพืชผลการเกษตรของชาวบ้าน ต้องมีการฟื้นฟูธรรมชาติ ฟื้นฟูระบบนิเวศ และเชื่อมโยงพื้นที่ให้ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพืชอาหารสัตว์ป่า

3) นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันรักษาป่า ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2552 ณ ห้องประชุม 202 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า ให้ขยายผลการลาดตระเวนป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยใช้เครื่องมือ GPS ติดตามตรวจสอบเส้นทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และใช้ระบบแผนที่ GIS สนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลหาแนวทางป้องกันพื้นที่ด้วย

4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้นโยบายในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ ในงานวันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ประจำปี พ.ศ. 2553 ณ กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ กรุงเทพมหานคร และเพื่อให้หน่วยงานในสังกัดถือปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

(1) ให้ทุกหน่วยงานกำชับเจ้าหน้าที่ในสังกัดให้หมั่นตรวจตราดูแลพื้นที่รับผิดชอบมิให้มีการบุกรุกทำลายเพิ่มเติมอีก และหากตรวจพบการกระทำผิดขอให้พยายามจับกุมตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้

(2) ให้ปิดหรือทำลายเส้นทางลัดลงในพื้นที่ป่าที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ในการตรวจตราดูแลพื้นที่ป่า

(3) ให้คัดค้านการประกันตัวผู้กระทำผิดในคดีที่เข้าหลักเกณฑ์คดีร้ายใหญ่ทุกคดีเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิด ไปข่มขู่พยานหรือกลับเข้าไปลักลอกทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว

(4) ในคดีที่ตรวจยึดของกลางในการกระทำผิดได้ให้ประสานงานพนักงานสอบสวนเพื่อขอรับของกลางมาเก็บรักษาตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง และบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พุทธศักราช 2551 ทุกคดี

(5) การคืนหรือปล่อยของกลางให้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(6) ในคดีที่มีการบุกรุก ยึดถือ ครอบครองพื้นที่ป่าและมีการปลูกพืชผลอาสิน และสิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งอื่นใดในพื้นที่ตรวจยึด จะต้องดำเนินการตามมาตรา 25 แห่ง

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 หรือมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อรื้อถอนทำลายสิ่งเหล่านั้นออกไปให้พื้นที่ป่า แล้วดำเนินการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ให้กลับฟื้นคืนตามธรรมชาติดั้งเดิม

2.5.8 นโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติ ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการสงวน อนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟู เพื่อดำรงสภาพสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการตามศักยภาพ ให้เกิดประโยชน์ อย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- 1) การอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นไปอย่างสมดุล และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) การบริหารจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืน เป็นธรรม
- 3) การบริหารจัดการและการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยมีส่วนร่วมและมีการบูรณาการในทุกระดับ
- 4) การพัฒนาระบบบริหารจัดการไปสู่ความเป็นเลิศ

2.5.9 นโยบายปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นายศักดิ์สิทธิ์ ศรีเดช อดีตปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ให้โอวาทและนโยบายแก่ผู้บริหารระดับสูงของปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในสังกัด เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2550 เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 5 ปี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้น้อมนำกระแสพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2550 มาเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรป่าไม้ การรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร และการรักษาพื้นที่ป่าชายเลน

2.5.10 นโยบายการดำเนินงานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

นโยบายและแนวทางการดำเนินงานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลรักษาคุ้มครอง อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั่วประเทศ ได้กำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2551 - 2554) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ผืนป่าหลากหลาย สัตว์ป่ามากมาย ป่าไม้อยั่งยืน” โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกัน การฟื้นฟูป่า และการแก้ไขปัญหา ลดความขัดแย้ง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้ง กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกลุ่มป่าอนุรักษ์ โดยแบ่งกลุ่มป่าอนุรักษ์ของประเทศออกเป็น 19 กลุ่มป่า

2.5.11 นโยบายอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (นายจตุพร บุรุษพัฒน์) ได้ให้นโยบายด้านการป้องกันรักษาป่าและสัตว์ป่า แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตามหนังสือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ด่วนที่สุด ที่ ทส 0904.3/9185 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2553 มีรายละเอียด ดังนี้

1) ให้ทุกหน่วยงาน สั่งเจ้าหน้าที่ให้ตรวจตราลาดตระเวนในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งภาคพื้นดินและทางอากาศอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำสม่ำเสมอ โดยเฉพาะพื้นที่เป้าหมาย หรือพื้นที่ล่อแหลมต่อการบุกรุกทำลาย เป็นกรณีพิเศษ

2) ให้ปฏิบัติการจิตวิทยามวลชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า และสร้างเครือข่ายในการป้องกันรักษาป่า พร้อมทั้งกำกับติดตามให้มีการดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) เน้นการสร้างความเข้าใจต่อสาธารณะชนในบทบาทและการดำเนินการของหน่วยงาน สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เช่นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การให้ข้อมูลและแถลงข่าวการจับกุมดำเนินคดีผู้บุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า

4) ให้สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ เป็นหน่วยงานหลักที่จะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 นอกเขตพื้นที่อนุรักษ์ในพื้นที่รับผิดชอบ

5) ให้สำนักป้องกันปราบปราม และควบคุมไฟป่า เป็นหน่วยงานเสริมสนับสนุนด้านการป้องกันและปราบปราม ด้านการข่าว ด้านกำลังพลในการสนธิกำลัง

6) ให้หน่วยงานด้านป้องกันและปราบปราม เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่อนุรักษ์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานอนุรักษ์เจ้าของพื้นที่ แต่เมื่อพบการกระทำผิดให้แจ้งหน่วยงานอนุรักษ์เจ้าของพื้นที่ไปร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

7) ให้ทุกหน่วยงานสั่งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบแหล่งค้าสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า และแหล่งค้าพืชป่า อย่าให้มีอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ หากมีการร้องเรียนและตรวจสอบแล้วเป็นความจริง จะถือว่าเป็นความบกพร่องของหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบนั้นๆ

8) ในการปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การค้าสัตว์ป่า ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการมีนายทุนผู้มีอิทธิพล หรือมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้อง ให้สนธิกำลังเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ระดับจังหวัด (ศปท.จ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามบันทึกข้อตกลง (MOU) ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อเข้าดำเนินการโดยใช้มาตรการอย่างเข้มข้นและขยายผลอย่างต่อเนื่อง

9) ให้ทุกหน่วยงานจัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้านการข่าวและสายข่าว เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าหรือการกระทำผิดเกี่ยวกับสัตว์ป่า โดยให้จัดเจ้าหน้าที่รับแจ้งเหตุการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง ทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ

10) ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้สามารถตรวจสอบหลักฐานและสถานการณ์ได้รวดเร็ว แม่นยำ เพื่อสามารถนำผลการตรวจพิสูจน์มาใช้เป็นหลักฐานการดำเนินคดีได้ เช่น ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม ภาพถ่ายทางอากาศ การตรวจสอบชนิดพันธุ์ (DNA) ของชนิดพันธุ์สัตว์ป่า ชนิดพันธุ์พืชป่า เป็นต้น

11) กรณีตรวจพบการกระทำผิดที่เข้าหลักเกณฑ์คดีร้ายใหญ่ ให้หน่วยงานต้นสังกัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง หากพบว่าเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบพื้นที่ปล่อยปละละเลย รู้เห็นเป็นใจ บกพร่องในหน้าที่ ให้โยกย้ายออกจากพื้นที่ และดำเนินการทางวินัยทุกราย

12) ใช้กระแสน้ำหรือพลังมวลชนเป็นเครื่องช่วยในการตรวจสอบพฤติกรรมของบุคคล ทั้งในด้านส่งเสริมยกย่องบุคคลที่ประกอบคุณงามความดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และใช้มาตรการทางสังคมกับบุคคลที่กระทำผิดกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้

13) ให้ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการส่วน รวมทั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ออกไปตรวจเยี่ยมหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อรับทราบ แนะนำ แก้ไขปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงาน

2.6 แนวทางการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่การประกาศจัดตั้ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ.2508 และภายหลังมีการประกาศจัดตั้งเพิ่มขึ้นตามมาเป็นลำดับ โดยในปัจจุบันมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ได้ประกาศจัดตั้งแล้ว จำนวน 58 เขต มีพื้นที่ประมาณ 36,929 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,080,854 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.20 ของเนื้อที่ประเทศ (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า, 2553) การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ผ่านมา มุ่งเน้นใช้มาตรการทางกฎหมายโดยการป้องกันและปราบปรามเป็นหลัก ทำให้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นทั้งกับราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งต้องการใช้ประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และธรรมชาติอื่นๆ ในพื้นที่ และกับหน่วยงานภาครัฐที่ต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ในการดำเนินโครงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน และทำให้การดำเนินงานบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่มีประสิทธิภาพ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (Protected Area) ประเภทหนึ่ง ในสภาพความเป็นจริง การจัดตั้งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก็เพื่อจะดำเนินการจัดการให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการจะมีทั้งแบบวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างหรือหลายอย่าง เช่น เพื่อป้องกันสัตว์ป่าชนิดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ การรักษาถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า การจัดการถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่าและประชากรสัตว์ป่าให้สมดุลกัน การรักษาความงามตามธรรมชาติ เป็นต้น พื้นที่ป่าอนุรักษ์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของวัตถุประสงค์ของการจัดการและผันแปรตามรูปแบบของวัฒนธรรม องค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้คือ การให้สัตว์ป่าอาศัยอยู่อย่างปลอดภัย รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พืชพันธุ์ ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร รวมทั้งลักษณะทางธรรมชาติในพื้นที่ให้คงมีคุณค่าและรักษาสภาพธรรมชาติ โดยไม่มีการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศดั้งเดิม นั้น ทวี หนูทอง(2553) ได้ให้แนวทางในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ การจัดการถิ่นที่อยู่อาศัย และการจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า ดังนี้

2.6.1 การจัดการถิ่นที่อยู่อาศัย มีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) พื้นที่ถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า ในกรณีที่ถูกทำลายโดยมนุษย์และภัยธรรมชาติ จะต้องปลูกต้นไม้ที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยศึกษาจากระบบนิเวศของพื้นที่ว่าพื้นที่แบบใดมีต้นไม้หรือชนิดพันธุ์ไม้อะไรขึ้นได้ดี
- 2) กำหนดเขตจัดการพื้นที่ เพื่อให้การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สอดคล้องกับทรัพยากรในพื้นที่ เช่น เขตสงวน เขตหวงห้าม เขตบริการชมธรรมชาติ เป็นต้น
- 3) กำหนดแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ชัดเจน โดยทำการรังวัดและทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ชัดเจนโดยวิธีการต่างๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การปักหลักเขต เป็นต้น
- 4) ดำเนินการเก็บข้อมูลทางวิชาการด้านศักยภาพของพื้นที่ อันได้แก่ ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ และลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการต่อไป
- 5) การประสานงานความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า

2.6.2 การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า

- 1) การจัดการประชากรสัตว์ป่าให้อยู่ในสภาพที่สมดุลกับสภาพสิ่งแวดล้อมหรือถิ่นที่อาศัย กำหนดให้มีการฟื้นฟูทั้งประชากรสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัย โดยการพิจารณาจัดทำโครงการปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ป่าธรรมชาติ

2) สำรวจสถานภาพ การกระจายและนิเวศวิทยาของสัตว์ป่าเพื่อให้ทราบถึง ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสัตว์ป่า การวางระบบงานเพื่อการจัดการสัตว์ป่า ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวใช้ ประกอบการตัดสินใจในการบริหารการจัดการ ทั้งในด้านทรัพยากรและการกำหนดแนวทางการ ศึกษาวิจัยและการประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3) ดำเนินการจัดการสัตว์ป่า พืชพรรณ การควบคุมไฟป่าและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักนิเวศวิทยา

2.7 แนวทางการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ทวิ หนูทอง (2553) ได้ให้แนวทางในการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไว้ 2 แนวทางด้วยกัน ดังนี้

2.7.1 การบริหารจัดการในภาพรวม มีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1) กำหนดให้มีการจัดลำดับความสำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยคำนึง ถึงพื้นที่สำคัญในระดับนานาชาติ ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น เช่น การจัดเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์สัตว์ป่าที่หายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์

2) นโยบายและแผน เพื่อกำหนดแผนระดับนโยบายที่ชัดเจนและสามารถ ใช้เป็นกรอบและแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ภายใต้ระเบียบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดครอบคลุมงานทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การวางแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ จนถึงการศึกษาปฏิบัติในพื้นที่และให้มีการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) กำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้ชัดเจน กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน มีมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นหลักการบริหารจัดการได้ โดยยึด กิจกรรมการดำเนินงานเป็นหลัก เช่น กิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการป้องกันและปราบปราม การ ศึกษา และการจัดการทรัพยากรให้เป็นที่ยอมรับจากสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

4) ความรู้ความสามารถของบุคลากร กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกำหนดให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าแก่ เจ้าหน้าที่ทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติโดยมุ่งเน้นคุณภาพเป็นสำคัญ

5) กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการพื้นที่เขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าโดยกำหนดตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลได้

2.7.2 การบริหารจัดการในระดับพื้นที่ มีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1) การวางแผนยุทธศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุกเขตควรได้รับการจัดทำ แผนยุทธศาสตร์การจัดการ (Site Conservation Management Plan) ซึ่งจะเป็นแผนยุทธศาสตร์ระดับ

พื้นที่ จะกำหนดแนวทาง ลำดับความสำคัญและทางเลือกในการปฏิบัติงาน ตามระยะเวลาที่กำหนด ในแต่ละเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงการติดตามและประเมินผล แผนที่ต้องการรายละเอียดเฉพาะ เรื่องในการปฏิบัติ เช่น การวางผังสิ่งก่อสร้าง พื้นที่เพื่อการศึกษา การจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่า การตรวจลาดตระเวน การฟื้นฟูสภาพถิ่นที่อาศัยหรือแผนป้องกันสัตว์ป่า

2) การกำหนดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยพิจารณาให้ชุมชนหรือราษฎรในท้องที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่คณะกรรมการดังกล่าวควรประกอบด้วย ฝ่ายปกครองในระดับจังหวัด หน่วยงานด้านป่าไม้ ท้องที่ นักวิชาการด้านสัตว์ป่า ผู้แทนองค์กรภาคเอกชน องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้แทนสถานศึกษา หรือหน่วยงานทหารที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ โดยให้หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้นๆเป็นกรรมการ และเลขานุการ หน้าที่ของคณะกรรมการควรประกอบด้วย การให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ เสนอแนะแนวทางและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ เป็นต้น

3) การป้องกันและรักษาทรัพยากรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จะต้องดำเนินการเพื่อป้องกันและรักษาทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่า การตรวจตราลาดตระเวนการรังวัดหมายแนวเขต การทำเครื่องหมายแนวเขต การประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับองค์กรอื่นๆ การจัดการพื้นที่กันชน เป็นต้น

3. ข้อมูลพื้นฐานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง

3.1 ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ. 2527 นายเชาวน์วัศ สดลภา ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรในขณะนั้น ได้มีแนวคิดพัฒนาให้ป่าเขาสน-เขาสนามเพ็ริยง เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด เนื่องจากเห็นว่าป่าเขาสน-เขาสนามเพ็ริยง เป็นป่าสงวนแห่งชาติที่ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์อยู่ และเป็นป่าที่อยู่ใกล้ตัวจังหวัดมากที่สุด จำเป็นต้องดูแลรักษาไว้ให้ลูกหลานสืบไป จึงได้พยายามทำเส้นทางขึ้นสู่ยอดเขาสนจนสำเร็จ และเปิดให้ประชาชนทั่วไปขึ้นเที่ยวชมได้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2527 ในการทำเส้นทางไม่ได้ใช้งบประมาณของรัฐ แต่อาศัยความร่วมมือของข้าราชการ พ่อค้าและประชาชน

ต่อมากรมป่าไม้โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่า เห็นความสำคัญของพื้นที่แห่งนี้ จึงได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจพื้นที่ป่าเขาสน-เขาสนามเพ็ริยง และดำเนินการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์

สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 โดยมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา (กรมป่าไม้, 2544)

3.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง มีเนื้อที่ 63,125 ไร่ หรือ ประมาณ 101 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่ ตำบลโกสัมพีนคร ตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร และตำบลทรงธรรม ตำบลนครชุม ตำบลท่าขุนราม ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จดที่ทำกินของราษฎรในท้องที่ ตำบลโกสัมพีนคร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศใต้ จดที่ทำกินของราษฎรในท้องที่ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศตะวันออก จดที่ทำกินของราษฎรในท้องที่ ตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศตะวันตก จดป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลองวังเจ้า และป่าคลองสวนหมาก ตำบลโกสัมพีนคร อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร

3.3 ลักษณะภูมิประเทศ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เป็นเทือกเขาสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 120-867 เมตร ประกอบไปด้วยภูเขาหลายลูก คือ เขาสน เขาสนามเพรียง เขาคันนา เขาเจดีย์ เขาตองควง เขากว้าง โดยมียอดเขาสนสูงที่สุด คือ 867 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของคลองวังชมพู คลองค่าง คลองแดงโม คลองไคร้ คลองลึก คลองเมือง คลองไหล่ประดา คลองห้วยโป่ง คลองอ้ายเบี้ย ห้วยกุ่ม และห้วยปลาข้าง โดยมีพื้นที่ราบล้อมรอบซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และมีประชาชนอาศัยอยู่กระจัดกระจายรอบพื้นที่

3.4 สภาพภูมิอากาศ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง มีสภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว โดยมีช่วงฤดูร้อนอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนอยู่ในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาว ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี มีอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 42 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,598 มิลลิเมตร

3.5 ป่าไม้

ชนิดของป่าไม้และสังคมพืชในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง แบ่งได้

4 ชนิด ดังนี้

3.5.1 ป่าเต็งรัง พบในบริเวณที่ดินเป็นกรวดทราย และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พรรณไม้ที่ขึ้นอยู่เป็นชนิดที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี และผลัดใบในฤดูแล้ง ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง เต่าร้างฟ้า ตั้ว ขอบป่า พะยอม มะขามป้อม เป็นต้น

3.5.2 ป่าเบญจพรรณ ขึ้นปกคลุมกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ พรรณไม้ที่สำคัญ ได้แก่ สัก ประดู่ แดง มะค่าโมง ตะแบก มะม่วงป่า ชูณ ตะคร้ำ กระโดน มะเกลือ กระบก ไผ่บง ไผ่ไร่ไผ่ซาง และไผ่รวก เป็นต้น

3.5.3 ป่าดงดิบแล้ง พบกระจายอยู่ตามหุบเขาและริมห้วย มีพรรณไม้เด่น ได้แก่ ตะเคียนทอง ยาง มะม่วงป่า กะบาก จำปาป่า มะยมป่า ไผ่บง ไผ่หก กระวาน และหวาย ชนิดต่างๆ

3.5.4 ป่าสนสองใบ พบเฉพาะบริเวณยอดเขาสูงเพียงแห่งเดียวของพื้นที่มีพันธุ์ไม้เด่น คือ สนสองใบ และ เต็ง รัง เหียง ขึ้นปะปนอยู่

3.6 สัตว์ป่า

โดยที่ลักษณะภูมิประเทศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ล้อมรอบไปด้วยที่ทำกินของราษฎรและมีพื้นที่ไม่มากนัก อันเป็นข้อจำกัดการอยู่อาศัยของสัตว์ป่าทั้งชนิดและจำนวน จากสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า มีสัตว์ป่าที่สำคัญอาศัยอยู่ในพื้นที่หลายชนิด ดังนี้

3.6.1 สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น เลียงผา หมูป่า หมาจิ้งจอก เม่น เสือดำ เสือไฟ อีเห็น ชะมด พังพอน ชะนี แมวป่า ลิง เม่น หมูหริ่ง กระรอก และ กระต่ายป่า

3.6.2 สัตว์จำพวกนก เช่น ไก่ป่า นกขุนทอง นกกระปูด นกแซงแซว นกตะขาบทุ่ง นกกระรางหัวขวาน นกขุนแผน นกบั้งรอก นกขมิ้น นกกาเหว่า นกเขียวคราม นกคุ้ม นกกระวังไพร นกกระตีด นกกระจิบ นกกระจาบ นกปรอด นกโพระดก นกเอี้ยง นกนางแอ่น นกเขาเขียว นกเขาใหญ่ นกเขาขาว นกยางเงิน เป็นต้น

3.6.3 สัตว์เลื้อยคลาน เช่น ตะกวด กิ้งก่า งู ตุ๊กแก เต่า และเขียด

3.6.4 สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก เช่น คางคกบ้าน เขียดจระนา อึ่งขาคำ และอึ่งน้ำเต้า

3.6.5 สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง เช่น ผีเสื้อ ค้าง บั้ง แมลง และแมงชนิดต่างๆ

3.7 บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

3.7.1 ยอดเขาสน เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 867 เมตร พบไม้สนสองใบขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป มีผาหิน อันเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามเรียงรายติดต่อกันหลายแห่ง อาทิ ผาแดง ผาเขียดน้อย ผาสนบิวด และผาสวรรค์ ซึ่งเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้าได้เป็นอย่างดี ตามผาหินแต่ละแห่งจะมีต้นสน

ขึ้นระดับอยู่ตามหน้าผาเป็นที่น่าสนใจ นอกจากนี้ ยังมีป่าเต็งแอระคล้ายบอนไซ สวนหินขนาดใหญ่ และกล้วยไม้ป่าที่ขึ้นตามผาหิน คบไม้ ให้ชมอีกมากมาย และในวันที่อากาศแจ่มใสสามารถมองเห็นสภาพภูมิประเทศที่สวยงามได้โดยรอบ เช่น แม่น้ำปิง อำเภอโกสัมพินคร และตัวเมืองกำแพงเพชร

3.7.2 น้ำตกวังชมพู เป็นน้ำตกขนาดเล็ก เกิดจากสายน้ำของคลองวังชมพู ที่มีแหล่งต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาสน - เขาสนามเพรียง แล้วไหลลัดเลาะลงมาตามรอยต่อของหุบเขาผ่านผาหินสีชมพู ออกมารวมตัวกัน ตกลงมาสู่แอ่งน้ำขนาดใหญ่เบื้องล่าง สูงประมาณ 20 เมตร สายน้ำใสกับสีเขียวเข้มของผืนป่า ช่วยทำให้แอ่งน้ำมีสีเขียวคล้ายสระมรกตงดงามยิ่งนัก น้ำตกวังชมพู ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านมอเสียดู หมู่ 3 ตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพินคร จังหวัดกำแพงเพชร

3.7.3 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นเส้นทางเดินสื่อความหมาย ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียงจัดทำไว้ เพื่อให้บริการผู้ที่สนใจเข้าไปศึกษาธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่าอย่างใกล้ชิด มี 2 เส้นทาง คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาสนามเพรียง ระยะทางประมาณ 1,500 เมตร อยู่บริเวณสำนักงานเขต และเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกวังชมพู ระยะทางประมาณ 1,000 เมตร อยู่ในบริเวณน้ำตกวังชมพู

3.8 ชุมชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร มีชุมชนหมู่บ้านตั้งอยู่รอบพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 16 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองบัวสามัคคี หมู่ที่ 14 บ้านไร่พิจิตร หมู่ที่ 15 บ้านทุ่งธารทอง หมู่ที่ 16 บ้านคลองเป้า หมู่ที่ 23 ตำบลโกสัมพินคร อำเภอโกสัมพินคร บ้านวังชมพู หมู่ที่ 1 บ้านมอเสียดู หมู่ที่ 3 บ้านไหล่ประดา หมู่ที่ 5 บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ 6 ตำบลเพชรชมพู อำเภอโกสัมพินคร บ้านหนองกอง หมู่ที่ 4 บ้านปางขนุน หมู่ที่ 6 บ้านศรีไกรลาส หมู่ที่ 7 บ้านหนองกองเหนือ หมู่ที่ 10 ตำบลนาบ่อคำ บ้านป่าแดง หมู่ที่ 14 อำเภอเมือง บ้านหัวฝายเหนือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าขุนราม และบ้านคลองลึก หมู่ที่ 5 บ้านห้วยกุ่ม หมู่ที่ 11 ตำบลทรงธรรม อำเภอเมือง มีประชากรทั้งหมด จำนวน 7,743 คน โดยมีประชากรที่มีอายุ 18 ปีเต็มขึ้นไป รวม 5,836 คน

3.9 การบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เป็นหน่วยงานในสังกัดส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการพื้นที่ตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยการดูแลรักษาคุ้มครองพื้นที่ป่า 63,125 ไร่ ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า โดยปลอดภัย ซึ่งมีการดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆหลายด้าน ในปัจจุบัน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง แบ่งโครงสร้างการบริหารงานภายในออกเป็น 4 ฝ่าย และมีหน่วยพิทักษ์ป่า

จำนวน 4 แห่ง เพื่อรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มีรายละเอียด ดังนี้ (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง, 2554)

3.9.1 ฝ่ายบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่รับผิดชอบงานสารบรรณทั่วไป งานงบประมาณ การเงิน บัญชี และพัสดุ งานแผนงาน และการติดตามประเมินผล งานบริหารบุคคล ควบคุม ดูแล อาคารสถานที่ ยานพาหนะ และครุภัณฑ์ ติดต่อและประสานงานราชการ และปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

3.9.2 ฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบลาดตระเวนตรวจตรา ดูแลรักษาพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป้องกันปราบปราม และจับกุมการกระทำผิดตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบ จัดทำ และปรับปรุงแนวเขต จัดการและควบคุมไฟป่า เก็บรักษาและดูแลไม้ของกลาง ประสานการปฏิบัติงาน หน่วยพิทักษ์ป่าในสังกัด ประสานงานเกี่ยวกับการดำเนินคดี ติดตาม และรวบรวมสถิติผลคดี และปฏิบัติงานอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

3.9.3 ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่รับผิดชอบจัดการสัตว์ป่า และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า สำรวจ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่งหลบภัยของสัตว์ป่า และพื้นที่ป่าไม้ สำรวจ ชนิด จำนวน การแพร่กระจาย และพฤติกรรมของสัตว์ป่า สำรวจพื้นที่ถือครอง และจัดทำข้อมูลประชากร เก็บรวบรวมข้อมูลวิชาการ และจัดทำฐานข้อมูลสัตว์ป่า และปฏิบัติงานอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมาย จากหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

3.9.4 ฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่ มีหน้าที่รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารเผยแพร่ และป้ายโฆษณา จัดฝึกอบรม จัดค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและนันทนาการ จัดทำและพัฒนาเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติ จัดทำระบบการสื่อความหมาย บรรยายความรู้ จัดนิทรรศการ และให้บริการข้อมูล วิชาการ งานมวลชนสัมพันธ์ การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วม การจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย อนุรักษ์ธรรมชาติ และปฏิบัติงานอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

3.9.5 หน่วยพิทักษ์ป่า มีหน้าที่รับผิดชอบ ลาดตระเวน ตรวจตรา ดูแลรักษาพื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป้องกัน ปราบปราม และจับกุมการกระทำผิด ตาม พ.ร.บ. สงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบ ประสานความร่วมมือ เพื่อสนับสนุนงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า และปฏิบัติงานอื่นๆตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

3.10 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

3.10.1 ปัญหาอาคารสำนักงาน บ้านพัก ยานพาหนะ อาวุธ เครื่องมือสื่อสาร

อุปกรณ์เครื่องใช้และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน อยู่ในสภาพชำรุด และไม่เพียงพอ

3.10.2 ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน

3.10.3 ปัญหาการขาดแคลนข้อมูลพื้นฐานทางวิชาการสำหรับการบริหารจัดการพื้นที่

3.10.4 ปัญหาด้านงบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน และภารกิจซึ่งมีอยู่มาก

3.10.5 ปัญหาการขาดขวัญและกำลังใจ ตลอดจนสวัสดิการในการทำงานของเจ้าหน้าที่

3.10.6 ปัญหาการดูแลพื้นที่ป่ารอยต่อระหว่างป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ขาดความคล่องตัว

3.10.7 ปัญหาความยากจน การขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก และจิตสำนึกที่ดี ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ การจัดการป่าชุมชน การจัดการอุทยานแห่งชาติ การอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ การจัดการดูแลรักษาป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และการอนุรักษ์ป่าชายเลน ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ใกล้เคียง และเห็นว่าเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัย ดังต่อไปนี้

ประสพสุข ดิอินทร์ (2531) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า อายุ การศึกษา รายได้ การถือครองที่ดิน การใช้เชื้อเพลิง ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนขนาดครอบครัว ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้ารับการอบรม และความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

นภคล ชาญบัณฑิตนันท์ (2551) ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับน้อย และ พบว่า เพศ ระดับการศึกษา ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน รายได้รวม และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กฤษฎา สุภาพไพบูรณ์ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง มี 3 ลักษณะ คือ การร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ และ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ โดยพบว่าการมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ได้แก่ การได้รับประโยชน์ทางตรงโดยชอบด้วยกฎหมาย การได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม และการรับรู้ข่าวสารจากอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

สมหมาย กิตยากุล (2542) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง อาชีพทำนามีส่วนร่วมมากกว่าอาชีพทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขายและอื่นๆ รายได้สูงมีส่วนร่วมมากกว่ารายได้ต่ำ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนนานกว่ามีส่วนร่วมมากกว่า ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนไม่นาน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำ มากครั้งกว่า มีส่วนร่วมมากกว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำน้อยครั้งกว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากกว่ามีส่วนร่วมมากกว่า การไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่ามีส่วนร่วมมากกว่าการมีความรู้ความเข้าใจน้อย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

กาญจนา คุ่มทรัพย์ (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการดูแลรักษาป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พบว่า ชุมชนบ้านคลองพอกใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพียงด้านเดียว วิธีการดำเนินชีวิต ระบบการผลิตและระบบนิเวศไม่ได้ถูกเชื่อมโยงเข้าหากัน ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่เกิดใหม่และมีอายุของชุมชนไม่มากนัก คือ ประมาณ 30 ปี สมาชิกในกลุ่มจึงไม่มีความผูกพันและรักถิ่นฐาน ตลอดจนสำนึกของการอยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาและเกื้อกูลประโยชน์ต่อระบบธรรมชาติ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลป่าที่น้อยมาก

บรรพต มาลีหาล (2544) ศึกษานโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคู้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี พบว่า ราษฎร

ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดถือครองที่ดิน และความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม ขั้นตอนการร่วมรับผลประโยชน์ และขั้นตอนควบคุมติดตามประเมินผล คือ การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อทำประโยชน์ส่วนรวม ในการพัฒนาท้องถิ่น การได้รับการฝึกอบรม และผลประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ต่อครอบครัว อาชีพ และการได้รับความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้

พงศกร ชุมเปีย (2550) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ เพศ ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การผ่านการฝึกอบรม ด้านการอนุรักษ์ ประโยชน์ที่คาดหวังกจากการอนุรักษ์ อาชีพหลัก และรายได้ครัวเรือน

วีระยุทธ โพธิ์ถาวร (2550) ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชน บ้านห้วยไผ่ ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลแม่ขวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับน้อยมาก และ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ รายได้ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย เผ่าพันธุ์ การได้รับการฝึกอบรม การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน การถือครองที่ดิน และความคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ในการที่จะสนับสนุนให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นนั้น ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารควบคู่กับการจัดฝึกอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน และควรมีการจัดสรรที่ดินให้กับราษฎรที่มีที่ดินทำกินน้อย ตลอดจนให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้นำราษฎรในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

ไพจิตร ไตรวงศ์ย่อย (2538) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ศึกษา กรณีบ้านป่าล้าน ตำบลปงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากที่สุด คือ ความคิดเห็นและความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน รองลงมา คือ การ

ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และจำนวนที่ดินทำกิน และพบว่าความแตกต่างด้านความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน ความขัดแย้งระหว่างชุมชน และการไม่มีกฎหมายรองรับการจัดการป่าชุมชน เป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และปัญหา อุปสรรค หลายประการ เช่น ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ความคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้น ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในดำเนินงานวิจัยของผู้วิจัย ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งนี้ เป็นการดำเนินวิจัยทั้งการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และตั้งบ้านเรือนและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய ในท้องที่ตำบลเพชรชมพู ตำบลโกสัมพีนคร อำเภอโกสัมพีนคร ตำบลนาบ่อคำ ตำบลท่าขุนราม ตำบลทรงธรรม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 16 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด จำนวน 5,836 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณหาด้วยวิธีการใช้สูตรการหาขนาดของตัวอย่างของ Yamane ซึ่งนิยมใช้ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุดที่ยอมรับได้ในการเป็นตัวอย่างของประชากร (บุญธรรม กิจปริดาภิวัตน์, 2540) มีสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

N = จำนวนประชากรเป้าหมายทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

กำหนด ให้ $e = 0.05$ และ $N = 5,836$

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม} &= 5,836 / 1 + 5,836 (0.05)^2 \\ &= 374 \text{ กลุ่มตัวอย่าง} \end{aligned}$$

เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาคำนวณหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$n_i = n(N_i / N)$$

เมื่อ n_i = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการในหมู่บ้าน i

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เท่ากับ 374

N_i = จำนวนประชากรในหมู่บ้าน i

N = จำนวนประชากรทั้งหมด เท่ากับ 5,836

$$i = 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, \dots, 16$$

ตารางที่ 3.1 แสดงผลการคำนวณสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1.	บ้านทุ่งธารทอง	303	19
2.	บ้านคลองเป้า	91	6
3.	บ้านหนองบัวสามัคคี	153	10
4.	บ้านไร่พิจิตร	197	13
5.	บ้านปางขนุน	675	43
6.	บ้านหนองกองเหนือ	499	32
7.	บ้านหนองกอง	1,232	79
8.	บ้านศรีไกรลาส	523	33
9.	บ้านป่าแดง	198	13
10.	บ้านหัวฝายเหนือ	119	8
11.	บ้านห้วยกุ่ม	310	20
12.	บ้านคลองลึก	375	24
13.	บ้านใหม่พัฒนา	331	21
14.	บ้านไหล่ประดา	207	13
15.	บ้านมอเสียดู	350	22
16.	บ้านวังชมพู	273	18
รวม		5,836	374

1.3 วิธีการเลือกตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากกลุ่มประชากร ตามขนาดและสัดส่วนตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยเมื่อพบกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด และสมัครใจที่จะให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามตามแบบสอบถามที่กำหนดไว้

1.4 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและนำมาแก้ไขปรับปรุง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จริง โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ตัวอย่าง และนำมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม อีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นได้จัดทำเป็นฉบับจริง เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม จำนวน 8 ข้อ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้เลือกโดยผลการวิเคราะห์ที่มีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก 0.2-0.8 ข้อคำถามในส่วนนี้เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยในแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่

การให้คะแนน ตอบถูกให้ข้อละ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน รวมคะแนนเต็ม 20 คะแนน เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้ว ได้แบ่งระดับความรู้ ความเข้าใจ ของกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{อันดับภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{20 - 0}{3} = 6.66$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนน ได้ดังนี้

1) **ระดับความรู้ต่ำ** หมายถึง กลุ่มตัวอย่างยังไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 0-6.66

2) *ระดับความรู้ปานกลาง* หมายถึง กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อยู่บ้างพอสมควร โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 6.67-13.33

3) *ระดับความรู้มาก* หมายถึง กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นอย่างดี โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 13.34-20.00

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 3.1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการเคยเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ในระยะเวลาที่ผ่านมา จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.822 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.91567 โดยให้ตอบข้อคำถามในส่วนนี้ว่า เคย หรือ ไม่เคย

ตอนที่ 3.2 เป็นแบบวัดระดับความต้องการ เกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.973 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 16.46799

โดยแบ่งระดับความต้องการออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

จากเกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าว ทำการจัดแบ่งความกว้างอันตรภาคชั้นของระดับความต้องการ ออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ในการหาอันตรภาคชั้น เพื่อบ่งบอกระดับความต้องการ การมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

เมื่อได้ค่าความกว้างของอันตรภาคชั้นแล้ว นำมากำหนดระดับความต้องการ โดยการนำคำตอบทุกข้อมาวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย แล้วนำค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับ อันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถกำหนดและแปลความหมาย ดังต่อไปนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.66	หมายถึง ระดับความต้องการน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.67 – 2.33	หมายถึง ระดับความต้องการปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.00	หมายถึง ระดับความต้องการมาก

ตอนที่ 3 **ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய** เป็นข้อคำถามปลายเปิด ที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ต่อไป

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5.1 ผู้วิจัยพร้อมด้วยทีมงาน นำเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างจนได้ครบตามจำนวน 374 ตัวอย่าง ในระหว่างวันที่ 20 กันยายน 2553 ถึงวันที่ 11 ตุลาคม 2553 แล้วนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล

1.5.2 ผู้วิจัยพร้อมด้วยทีมงาน นำเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม เฉพาะตอนที่ 4 ไปดำเนินการสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็น เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร อีกครั้งหนึ่ง กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 28 ตัวอย่าง ในระหว่างวันที่ 6 พฤศจิกายน 2553 ถึง วันที่ 14 พฤศจิกายน 2553

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้วิธีการบรรยายประกอบตารางในการเสนอข้อมูล ส่วนข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสอบถามซ้ำครั้งที่ 2 ผู้วิจัยนำมารวบรวมและประมวลผล แล้วนำเสนอข้อมูลรายละเอียดโดยการบรรยายเชิงพรรณนาแยกเป็นรายหัวข้อในแต่ละประเด็น ต่อไป

2. ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய ผู้ช่วยหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய เจ้าหน้าที่สื่อความหมายประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய และนักวิชาการป่าไม้ ในสังกัด สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานเครือข่ายป่าชุมชน กรรมการป่าชุมชน และตัวแทนฝ่ายปกครองอำเภอโกสัมพีนี จังหวัดกำแพงเพชร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็น

(Focus Group) ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 เวลา 13.00 น.– 17.00 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ เพื่อนำผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ ใน ขั้นตอนที่ 1 นำเสนอให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ และร่วมกันพิจารณาให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ต่างๆ ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ โดยมีขั้นตอนการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง และทีมงาน รวมทั้งชี้แจงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ ในการจัดประชุมระดมความคิดเห็น พร้อมกันนั้น ได้เชิญให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแนะนำตัว เพื่อ สร้างความรู้จักและความคุ้นเคยต่อกัน

ขั้นตอนที่ 2 หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ บรรยายให้ความรู้ เกี่ยวกับ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการนำเสนอ ส่วนเนื้อหา และสาระความรู้ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ความหลากหลายทางชีวภาพ จุดเด่นในพื้นที่ ปัญหายักษ์คุกคาม และการบริหารจัดการ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยแจกเอกสารสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ จังหวัดกำแพงเพชร ที่ได้จากการ วิจัยเชิงสำรวจ ในขั้นตอนที่ 1 พร้อมกับนำเสนอรายงานผลให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนรับทราบ โดยข้อมูลที่นำเสนอเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนาม เพ็ญ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ แยกเป็น ข้อมูลการเคยเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ และรายละเอียดกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้ง รูปแบบ และลักษณะ ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน ได้พิจารณารายละเอียดต่างๆ ในทุกประเด็น และให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งเสนอ แนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพ็ญ โดยผู้วิจัยและทีมงานทำการบันทึกเทป จดบันทึก และเขียนสรุปบนบอร์ดฟลิปชาร์ต ทั้งนี้ ผู้วิจัยคอยควบคุมให้อยู่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ มาประมวลผล และนำเสนอผลการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) โดยแยกเป็นหัวข้อ ในแต่ละประเด็น ต่อไป

ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจ ในขั้นตอนที่ 1 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ในขั้นตอนที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพ็ญ จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้วิธีการบรรยาย ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยแบ่ง รายงานผลการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

จากการศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง ที่อาศัย อยู่ในหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง รวม 16 หมู่บ้าน จำนวน 374 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม จำแนกตามสถานภาพในครอบครัว เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครัวเรือนต่อปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการดำรงตำแหน่งทางสังคม ดังนี้

1.1 สถานภาพในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 74.1 รองลงมา คือ คู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 13.9 และเป็นผู้อาศัย น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.5

1.2 เพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.8 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 34.2

1.3 อายุ กลุ่มตัวอย่าง มีอายุอยู่ในช่วง 36-40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.4 รองลงมา คือ อายุ 56 ปีขึ้นไป และอายุ 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.1 และ 27.0 ตามลำดับ โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง

มีอายุอยู่ในช่วง 18-25 ปี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.5

1.4 ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 69.3 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 12.8 และไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 9.1 ตามลำดับ โดยมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.8

1.5 อาชีพ กลุ่มตัวอย่าง มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 78.1 รองลงมาคือ รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 15.50 และมีอาชีพเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.8

1.6 รายได้ครัวเรือนต่อปี กลุ่มตัวอย่าง มีรายได้ครัวเรือนต่อปี 50,000-100,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมา คือ มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.8 และน้อยที่สุด มีรายได้ครัวเรือนต่อปี มากกว่า 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.3

1.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมา คือ 5 คน และมากกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20.1 และมีสมาชิกต่ำกว่า 3 คน น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.2

1.8 การเป็นสมาชิกกลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 62.0 และ ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 38.0 โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมาคือ กลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 9.6 และน้อยที่สุดคือ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 2.9

1.9 การมีตำแหน่งทางสังคม กลุ่มตัวอย่าง ไม่มีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 81.8 และมีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 18.2 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางสังคม พบว่าดำรงตำแหน่ง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.3 รองลงมา คือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.0 และประธานองค์การบริหารส่วนตำบล น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.3 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะพื้นฐานทั่วไป
สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
สถานภาพในครอบครัว		
หัวหน้าครอบครัว	277	74.1
คู่สมรส	52	13.9
พ่อ / แม่	10	2.7
บุตร	33	8.8
ผู้อาศัย	2	0.5
รวม	374	100
เพศ		
ชาย	246	65.8
หญิง	128	34.2
รวม	374	100
อายุ		
18 – 25 ปี	13	3.5
26 – 35 ปี	30	8.0
36 – 45 ปี	125	33.4
46 – 55 ปี	101	27.0
56 ปีขึ้นไป	105	28.1
รวม	374	100
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	34	9.1
ประถมศึกษา	259	69.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	48	12.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	30	8.0
ปริญญาตรี	3	0.8
รวม	374	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สภาพเศรษฐกิจและสังคม	(คน)	(%)
อาชีพ		
รับราชการ	8	2.1
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	0.8
เกษตรกร	292	78.1
รับจ้าง	58	15.5
ค้าขาย	13	3.5
รวม	374	100
รายได้ครัวเรือนต่อปี		
ต่ำกว่า 50,000 บาท	119	31.8
50,000 – 100,000 บาท	161	43.0
100,001 – 150,000 บาท	42	11.2
150,001 – 200,000 บาท	32	8.6
มากกว่า 200,000 บาท	20	5.3
รวม	374	100
สมาชิกในครอบครัว		
ต่ำกว่า 3 คน	42	11.2
3 คน	63	16.8
4 คน	119	31.8
5 คน	75	20.1
มากกว่า 5 คน	75	20.1
รวม	374	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สภาพเศรษฐกิจและสังคม	(คน)	(%)
การเป็นสมาชิกกลุ่ม		
(กลุ่มที่ทางราชการจัดตั้ง/ กลุ่มที่รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเอง)		
เป็น	232	62.0
ไม่เป็น	142	38.0
กรณีเป็นสมาชิกกลุ่ม คือ		
กลุ่มเกษตรกร	159	42.5
กลุ่มแม่บ้าน	12	3.2
กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	11	2.9
และสิ่งแวดล้อม		
กลุ่มออมทรัพย์	36	9.6
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	14	3.8
รวม	374	100
การดำรงตำแหน่งทางสังคม		
มี	68	
ไม่มี	306	
กรณีมีตำแหน่งทางสังคม คือ		
ผู้ใหญ่บ้าน	7	1.9
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	15	4.0
สมาชิก อบต.	20	5.3
ประธานบริหาร อบต.	1	0.3
กรรมการบริหาร อบต.	3	0.8
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน	6	1.6
อาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	4	1.1
กรรมการหมู่บ้าน	12	3.2
รวม	374	100

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากการศึกษาความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการ
จัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ ในข้อความ การจัดการเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.6 รองลงมา
คือ สัตว์ป่าช่วยรักษาระบบนิเวศป่าไม้ ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยการช่วยกระจายพันธุ์พืช คิดเป็น
ร้อยละ 93.3 ส่วนข้อความที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ น้อยที่สุด คือ ดินโป่งเป็นแหล่งเกลือแร่
ที่สัตว์ป่าทุกชนิดใช้กินเป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 8.6 และ การเก็บหาของป่าเพียงเล็กน้อยในพื้นที่
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการบริโภคและใช้สอยในครัวเรือน ไม่เป็นการผิดกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ
21.4 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวน และ ร้อยละ ของความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
จัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่า คุ้มครองเท่านั้น	(118)	(31.6)	(256)	(68.4)
2. หมูป่า ไม่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พ.ร.บ. สงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535	(249)	(66.6)	(125)	(33.4)
3. การเก็บหาของป่าเพียงเล็กน้อยในพื้นที่เขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการบริโภค และใช้สอยใน ครัวเรือน ไม่เป็นการผิดกฎหมาย	800	(21.4)	(294)	(78.6)
4. การปลูกต้นไม้ในพื้นที่ฟูสภาพป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่า ควรใช้พันธุ์ไม้ชนิดที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เท่านั้น	(234)	(62.6)	(140)	(37.4)
5. การใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในพื้นที่ ทำการเกษตรรอบ ๆ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไม่มีผลกระทบต่อสัตว์ป่า	(222)	(59.4)	(152)	(40.6)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6. การทำลายพื้นที่ป่า เป็นสาเหตุทำให้แมลงศัตรูพืช ระบาดเพิ่มมากขึ้น	(293)	(78.3)	(81)	(21.7)
7. การจุดไฟเผาป่าเพื่อให้เกิดเหี่ยวระบัด โดยการ ควบคุมของเจ้าหน้าที่เป็นการจัดการแหล่งอาหาร สัตว์ป่า	(293)	(78.3)	(81)	(21.7)
8. ดินโป่ง เป็นแหล่งเกลือแร่ที่สัตว์ป่าทุกชนิดใช้กิน เป็นอาหาร	(32)	(8.6)	(342)	(91.4)
9. การสร้างฝายขนาดเล็ก เช่น ฝายแม้ว ในเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าไม่มีประโยชน์ต่อสัตว์ป่า	(226)	(60.4)	(148)	(39.6)
10. กวางป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองที่ทางราชการอนุญาต ให้เพาะพันธุ์ได้	(285)	(76.2)	(89)	(23.8)
11. การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการด้าน สัตว์ป่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าเท่านั้น	(137)	(36.6)	(237)	(63.4)
12. สัตว์ป่าช่วยรักษาระบบนิเวศป่าไม้ให้อยู่ในสภาพ สมบูรณ์ โดยการกระจายพันธุ์พืช	(349)	(93.3)	(25)	(6.7)
13. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ที่ต้องเก็บรักษาไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ใดๆ	(238)	(63.6)	(136)	(36.4)
14. การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีวัตถุประสงค์ เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ	(350)	(93.6)	(24)	(6.4)
15. การเลือกพื้นที่ป่าที่จะกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า ควรเลือกพื้นที่ป่าที่อยู่ห่างไกลชุมชน	(240)	(64.2)	(134)	(35.8)
16. การเข้าไปท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สามารถกระทำได้เช่นเดียวกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ	(141)	(37.7)	(233)	(62.3)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อความ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
17. พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มี ข้อยกเว้นให้พระสงฆ์ สามารถก่อสร้างที่พักสำหรับ การปฏิบัติธรรมในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้	(256)	(68.4)	(88)	(23.5)
18. การนำสัตว์ป่าที่เลี้ยงไว้ไปปล่อยในเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า ต้องอาศัยหลักวิชาการ	(286)	(76.5)	(88)	(23.5)
19. วันคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ตรงกับวันที่ 26 ธันวาคม ของทุกปี	(335)	(89.6)	(39)	(10.4)
20. ป่าสนสองใบขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพ็ญเท่านั้น	(195)	(52.1)	(179)	(47.9)

จากการศึกษา ระดับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ
การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง
มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมา คือ มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ
31.3 และมีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.4 โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยของ ความรู้
ความเข้าใจ เท่ากับ 12.17 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวน และ ร้อยละ ของระดับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ระดับความรู้ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่ำ	9	2.4
ระดับความรู้ปานกลาง	248	66.3
ระดับความรู้มาก	117	31.3
คะแนนความรู้ความเข้าใจเฉลี่ย 12.17 สูงสุด = 18 ต่ำสุด = 2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 16.4678		
รวม	374	100

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร

3.1 การเคยเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง ใน ระยะเวลาที่ผ่านมา

จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการเคยเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร ในระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เคยเข้าร่วมกิจกรรม การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.9 รองลงมา คือ กิจกรรมการปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 55.3 และน้อยที่สุด คือ การสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า คิดเป็นร้อยละ 21.4 และเมื่อศึกษาค่าเฉลี่ยผลรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่าง เคยเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 40.5 และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 59.5 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 จำนวน และ ร้อยละ ของการเคยเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพ็ริยง

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การลาดตระเวนตรวจตราปราบปรามป้องกันและ จับกุมการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และ สัตว์ป่า	(90)	(24.1)	(284)	(75.9)
2. การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อ กำหนดแนวเขตให้ชัดเจน	(150)	(40.1)	(224)	(59.9)
3. การทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า	(190)	(50.8)	(184)	(49.2)
4. การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืช พรรณ และสัตว์ป่า	(80)	(21.4)	(294)	(78.6)
5. การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุง ดูแลรักษา	(269)	(71.9)	(105)	(28.1)
6. การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า	(142)	(38.0)	(232)	(62.0)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อความ	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7. การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ	(207)	(55.3)	(167)	(44.7)
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า	(128)	(34.2)	(246)	(65.8)
9. การให้การศึกษาระบบธรรมชาติและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป	(126)	(33.7)	(248)	(66.3)
10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	(134)	(35.8)	(240)	(64.2)
ค่าเฉลี่ยรวม	(151.6)	(40.5)	(222.4)	(59.5)

3.2 ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษา

พันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพียง

จากการศึกษา ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพียง มีรายละเอียดผลการศึกษา แยกเป็นรายกิจกรรม ดังนี้

3.2.1 การลาดตระเวนตรวจตรา ปรามปราม ป้องกัน และ จับกุม การกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และสัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมวางแผนและตัดสินใจ ค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 1.98 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.92 และร่วมติดตาม ประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ย น้อยที่สุด เท่ากับ 1.86

3.2.2 การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือ ติดป้าย เพื่อกำหนดแนวเขตให้ชัดเจน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมดำเนินการปฏิบัติ มีค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 2.09 รองลงมา คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.08 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ย น้อยที่สุด เท่ากับ 1.94

3.2.3 การทำแนวกันไฟ การป้องกัน และดับไฟป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมดำเนินการปฏิบัติ ค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 2.12 รองลงมา คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.09 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ย น้อยที่สุด เท่ากับ 1.99

3.2.4 การสำรวจ เก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และ สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 1.85 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.79 และร่วมติดตามประเมินผล ค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.70

3.2.5 การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และ การบำรุง ดูแลรักษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมดำเนินการปฏิบัติ ค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 2.14 รองลงมา คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.13 และ ร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 2.00

3.2.6 การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารสัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมดำเนินการปฏิบัติ มีค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 2.12 รองลงมาคือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.10 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.99

3.2.7 การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมวางแผนและตัดสินใจ ค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2.08 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.05 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.96

3.2.8 การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ธรรมชาติ และ สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมวางแผนและตัดสินใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2.02 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.96 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ย น้อยที่สุด เท่ากับ 1.83

3.2.9 การให้การศึกษารวมชาติและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมวางแผน และตัดสินใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 1.97 รองลงมา คือร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.92 และ ร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.91

3.2.10 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง โดยพบว่า มีความต้องการเข้าร่วมวางแผนและตัดสินใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 1.94 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.91 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.81 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความต้องการ รูปแบบและลักษณะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

กิจกรรมการจัดการ/ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับ ความต้องการ
1. การลาดตระเวนตรวจตราปราบปราม ป้องกัน และจับกุมการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และสัตว์ป่า		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	1.98	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	1.92	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.86	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.92	ปานกลาง
2. การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อ กำหนดแนวเขตให้ชัดเจน		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.08	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.09	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.94	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.04	ปานกลาง
3. การทำแนวกันไฟ การป้องกัน และดับไฟป่า		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.09	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.12	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.99	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.07	ปานกลาง
4. การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	1.85	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	1.79	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.70	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.78	ปานกลาง

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กิจกรรมการจัดการ/ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับ ความต้องการ
5. การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่าและ การบำรุงดูแลรักษา		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.13	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.14	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	2.0	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.09	ปานกลาง
6. การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.1	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.12	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.99	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.07	ปานกลาง
7. การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.08	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.05	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.96	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.03	ปานกลาง
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสัตว์ป่า		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.02	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	1.96	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.83	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.94	ปานกลาง

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กิจกรรมการจัดการ/ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับความ ต้องการ
9. การให้การศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	1.97	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	1.92	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.91	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.93	ปานกลาง
10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	1.94	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	1.91	ปานกลาง
ร่วมติดตามประเมินผล	1.81	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.89	ปานกลาง

จากการศึกษา พบว่า ระดับความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.98 โดยกลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมการปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.09 รองลงมา คือ การทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า และการจัดทำปรับปรุงแหล่งน้ำและแหล่งอาหารสัตว์ป่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน คือ เท่ากับ 2.07 และการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า มีความต้องการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.78 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าคะแนนเฉลี่ย และระดับความต้องการ ของการมีส่วนร่วมในการจัดการ
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จำแนกตามกิจกรรมการจัดการ

กิจกรรมการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับความ ต้องการ
1. การลาดตระเวนตรวจตราปราบปรามป้องกันและจับกุม การกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และสัตว์ป่า	1.92	ปานกลาง
2. การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อกำหนด แนวเขต ให้ชัดเจน	2.04	ปานกลาง
3. การทำแนวกันไฟ การป้องกัน และดับไฟป่า	2.07	ปานกลาง
4. การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า	1.78	ปานกลาง
5. การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา	2.09	ปานกลาง
6. การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า	2.07	ปานกลาง
7. การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ	2.03	ปานกลาง
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า	1.94	ปานกลาง
9. การให้การศึกษาระบบธรรมชาติและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป	1.93	ปานกลาง
10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1.89	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.98	ปานกลาง

จากการศึกษา พบว่า ระดับความต้องการของการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จำแนกตาม รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยการพิจารณาจากค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเข้าร่วมวางแผนและตัดสินใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 2.03 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 และร่วมติดตามประเมินผล มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 1.90 ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ความต้องการระดับปานกลาง รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าคะแนนเฉลี่ย และ ระดับความต้องการ ของการมีส่วนร่วมในการจัดการ
 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง จำแนกตาม รูปแบบ และลักษณะการมีส่วนร่วม

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับความต้องการ
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	2.03	ปานกลาง
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ	2.00	ปานกลาง
ร่วมติดตามและประเมินผล	1.90	ปานกลาง
เฉลี่ย	1.98	ปานกลาง

3.3 ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง

จากผลการศึกษา ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง จังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยได้รวบรวม และประมวลผลข้อมูล จากการตอบแบบสอบถามในตอนต้นที่ 4 ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนท้องถิ่น สรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

3.3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยและถือเป็นเรื่องที่ดี ที่ทางราชการให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง โดยมีเหตุผลแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่เห็นว่าจะได้ร่วมกันดูแลรักษาป่าไม้ และสัตว์ป่า ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้สืบไป ซึ่งการจะให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวซึ่งมีอยู่จำนวนน้อย เป็นผู้ดูแลนั้นคงทำได้ไม่ทั่วถึง และคงไม่สำเร็จ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ยกตัวอย่าง เช่น

“ในเรื่องการเข้าร่วมบริหาร จัดการ เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งป่าอนุรักษ์เอง ป่าชุมชนเอง ผมคิดว่า เห็นสมควรสนับสนุนและร่วมมือกันต่อไปและให้เพิ่มมากขึ้น เพราะสภาพป่าของเราใกล้สูญหายไปจากเดิมแล้ว จะอาศัยแต่อำนาจหน้าที่ของป่าไม้อย่างเดียวไม่ได้หรอก ก็ขอให้เจ้าหน้าที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้าน เกี่ยวกับโครงการดูแลรักษาป่า ต่อไป”

“อยากให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติ คิดว่าจะเป็นผลดี ถ้าหากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นวิธีการปลูกจิตสำนึกให้รู้จักรักและหวงแหน รั้วคุณค่าของป่าไม้ ช่วยสอดส่อง เป็นหูเป็นตา คอยแจ้งเบาะแส ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ว่าหน่วยงานไหน ถ้าขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็จะบริหารอนุรักษ์ป่าไม้ พันธุ์สัตว์ป่าลำบาก เพราะว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีจำนวนน้อยมากถ้าเทียบ

กับพื้นที่ 6 หมื่นกว่าไร่”

“สมควรมากเพราะประชาชนในพื้นที่จะได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ และวางแผนไว้ให้ลูกหลานในอนาคต”

“ต้องการให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล จัดการบริหารในทุกๆ ด้านเกี่ยวกับป่า เพราะบ้านหนองบัว หมู่ 14 ก็ได้มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว เพียงต้องการให้ทรัพยากรธรรมชาติในป่า ยังคงอยู่ในสภาพเดิม และอยู่คู่กับป่าและหมู่บ้านตลอดไป”

“การดูแลรักษาป่าไม้ พันธุ์สัตว์ป่า เขาสนามเพรียง บริหารจัดการโดยดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนี้เป็นแนวทางที่ดีมาก แต่จะเป็นวิธีไหนขึ้นอยู่กับผู้กำหนดแนวทางในบางครั้ง อาจต้องใช้งบประมาณท้องถิ่นหรือส่วนอื่นมาดำเนินการ ในบางครั้งการดึงประชาชนหรืออาสาสมัครพิทักษ์ป่า (อสป.) ก็เป็นปัจจัยส่วนสำคัญ”

“เป็นสิ่งที่ดี ที่ประชาชนได้มีส่วนร่วม และได้รู้จักการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่าที่กำลังจะหมดไป ให้กลับมาเป็นธรรมชาติที่นาอยู่ ถ้าไม่มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ คนก็อยู่ไม่ได้ ดังเช่น สัตว์ป่า ถ้าไม่มีป่าไม้ สัตว์ก็อยู่ไม่ได้ เช่นกัน”

“เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ควรมีรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน โดยผ่านกระบวนการที่จะอธิบายให้ราษฎรเห็นประโยชน์อย่างเข้าใจต้องแท้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความยั่งยืนในการมีส่วนร่วม การชี้แจงอย่างเข้มข้นต่อผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และคณะกรรมการหมู่บ้าน มีความจำเป็นในเรื่องต้นที่จะต้องทำให้สำเร็จในขั้นแรก เพราะปัญหาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ทำหน้าที่กันแค่ผิวเผิน และบางครั้งมีผลประโยชน์ด้วย”

“เห็นด้วยเพราะประชาชนส่วนใหญ่ มีพื้นที่ดินทำกินติดรอบแนวเขตอนุรักษ์ จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป”

“สมควรอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ประชาชนในพื้นที่ ตระหนักถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ และรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพราะในปัจจุบัน มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ากันมากและสัตว์ป่าก็เหลือน้อยลงทุกที ถ้าไม่มีการปลูกป่าเพิ่มเติม หรือทำการบริหารจัดการที่ดี ก็จะทำให้ไม่มีทรัพยากรไว้ให้ลูกหลานในอนาคตไว้ใช้ประโยชน์อีกต่อไป”

“เห็นด้วย เพราะประชาชนจะได้มีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ป่าไม้ ให้รู้คุณค่าของการรักษาป่าไม้ที่เหลือน้อยอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการที่จะรักษาป่าไม้ที่เหลือน้อยไม่มาก เราสามารถช่วยกันดูแล อย่าให้ใครมาตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนควรรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่เหลือน้อย เราควรมีการปลูกป่าทดแทนสิ่งที่ขาดหายจากธรรมชาติเพื่อสัตว์ป่าจะได้มีการดำรงชีวิตที่ดีในธรรมชาติ”

อย่างไรก็ตามมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งเห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ดังนั้น จึงได้คาดหวังให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษา ยกตัวอย่าง เช่น

“อยากให้ป่าไม้ ดูแลรักษาสัตว์ป่าไว้เป็นธรรมชาติและต้นไม้ให้เป็นธรรมชาติ ให้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ”

“ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ปกป้องป่าไม้และพันธุ์สัตว์ป่าไว้ให้คงดีตลอดไป”

“อยากให้เจ้าหน้าที่คอยดูแล เรื่องการลักลอบจับสัตว์จำพวก กระรอก กระแต มาปรุงอาหารขาย”

“อยากให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้คอยดูแลป่าไปนานๆ จะได้มีป่าไม้อยู่คู่บ้านคู่เมือง ไปนานๆ”

“อยากให้เจ้าหน้าที่ปลูกป่า เพื่อที่อยู่อาศัยที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า”

“อยากเสนอแนะให้ผู้ใหญ่เบื้องบน ช่วยหาแหล่งน้ำให้สัตว์ป่าบ้าง โดยเฉพาะในหน้าแล้ง เก็บน้ำไว้ให้สัตว์ป่ากิน ไม่อย่างนั้นสัตว์ป่าจะลงมากินน้ำในเขตหมู่บ้าน ทำให้เป็นอันตรายแก่สัตว์ป่า”

“อยากให้เจ้าหน้าที่ดูแลป่าไว้ให้ดีๆ”

“อยากให้เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าต่อไป”

3.3.2 ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่า ประเด็นที่เป็นปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่และประชาชน กล่าวคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริย ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้น้อยมาก ตลอดจนไม่เคยเห็นเจ้าหน้าที่เข้ามาชี้แจง หรือมาประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ส่วนประชาชนเองนั้นก็ยังขาดจิตสำนึก และไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ อีกทั้งมีความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกันมาก ในบางหมู่บ้านขาดความสามัคคี และผู้นำหมู่บ้านไม่เป็นที่เชื่อถือศรัทธา ทำให้เจ้าหน้าที่กับประชาชนขาดความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างยังได้สะท้อนถึงปัญหาของประชาชนที่มีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า อาทิ การเก็บหาของป่า เห็ด หน่อไม้ ไม้ไผ่ ไม้ผาถ่าน การเก็บหาไม้แห้ง การเข้าไปล่าสัตว์ป่าเล็กๆ น้อยๆ เพื่อการยังชีพ ซึ่งประชาชนบางส่วนไม่ทราบว่ามีผิดกฎหมายและปัญหาที่ดินทำกิน อันเป็นปัญหาที่ประชาชนอยากให้รัฐแก้ไข

มากที่สุด โดยอยากได้ออกสารสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง การยกเลิกการเสียภาษีบำรุงท้องที่ที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมเดือดร้อนมาก เพราะเสียสิทธิ์ที่พึงได้รับจากรัฐเมื่อเกิดภัยพิบัติ และปัญหาแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง ที่ยังไม่ชัดเจน โดยหลักเขตมีอยู่หลายลักษณะ รูปแบบ และมีหลายแนว ยกตัวอย่างเช่น

“เรื่องแนวเขตป่าอยากให้ความชัดเจนและมีแนวใดแนวหนึ่งไปเลย บางครั้งมีหลายหลัก หลายแนว มากเกินไป”

“อยากให้เจ้าหน้าที่ จัดการพื้นที่ หรือกันเขตที่ป่าอนุรักษ์สัตว์ป่าให้ชัดเจน มีชาวบ้านบางส่วนยังคิดว่า มีเขตที่ยังหาสัตว์ป่าเล็กๆ ได้อยู่ คือ นอกหลักเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตรงนี้จึงอยากให้เจ้าหน้าที่ ช่วยมาชี้แจงให้ชาวบ้าน ได้เข้าใจให้มากกว่านี้”

“มีปัญหาเกี่ยวกับหลักแนวเขตของเขาสนามเพ็ริ่ง ควรจัดทำหลักแนวเขตให้เหลือแนวเดียว ซึ่งตอนนี้มีหลายแนวมาก ทำให้ราษฎรสับสน ไม่รู้ว่าแนวไหนเป็นแนวเขตที่แท้จริงทั้งหลักเขตขาวแดง เอาหลักไหนกันแน่ อยากให้ปักเขตแนวที่แน่นอน จะได้ไม่มีคนเข้าไปตัดไม้อีก”

ซึ่งปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า นั้น กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่ง ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง เช่นเดียวกัน

3.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

กลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ข้อเสนอแนะ แนวทาง การสนับสนุนและส่งเสริมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง สรุปแยกเป็นประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน โดยกลุ่มตัวอย่าง ต้องการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ใกล้ชิด มีความเป็นกันเอง และเข้าถึงประชาชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง ร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาสาธารณะ ถนน คูคลอง หรืองานโครงการอื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทุกครั้ง รวมทั้งการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทรต่อกัน มีการผ่อนปรนในการเก็บหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ สัตว์ป่าเล็กๆ จำพวก กบ อึ่ง เป็นต้น เพื่อชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากป่าบ้าง จะได้ช่วยดูแลป่า และสัตว์ป่าให้อยู่ร่วมกัน ต่อไป

2) การให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกฎหมาย เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่า ตลอดจนการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแก่ประชาชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้ามาประชุม ชี้แจง จัดอบรม ทำกิจกรรมอนุรักษ์ร่วมกัน เป็นระยะอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ป่าไม้และสัตว์ป่าที่ถูกต้อง รวมทั้งการรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างยั่งยืน และควรปลูกฝังจิตสำนึก การอนุรักษ์ธรรมชาติแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนด้วย

3) **การจัดตั้งป่าชุมชน** กลุ่มตัวอย่าง ได้ยกกรณี บ้านหนองบัว หมู่ที่ 14 และบ้านไร่พิจิตร หมู่ที่ 15 ตำบลโกสัมพี อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีการจัดตั้ง ป่าชุมชนเป็นของตนเอง ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้จากป่าชุมชน ของตนเองขึ้น หลังจากนั้น ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการอนุรักษ์ป่าเป็นอย่างดี โดย เห็นว่าต้องช่วยเก็บดูแลรักษาพื้นที่ป่าเอาไว้เป็นมรดกของลูกหลานและชาติบ้านเมือง จึงอยากเสนอแนะ ให้รัฐสนับสนุนการจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านอื่นๆที่อยู่รอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อไปด้วย

4) **การสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น** โดยกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะให้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้จัดทำ หรือจัดหาโครงการที่มีรายได้มาให้ชุมชนท้องถิ่น เช่น การเฝ้าระวังไฟป่า การสร้างฝายชะลอน้ำ โดยการจ้างชาวบ้าน หรือการรับชาวบ้านเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่รักษาป่าไม้ และสัตว์ป่า ซึ่งทำให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้ เป็นการช่วยให้อยากเข้าร่วมในการดูแลรักษา ป่าไม้ และสัตว์ป่ากับภาครัฐ นอกจากนั้น การสร้างอ่างเก็บน้ำ การสร้างฝายชะลอน้ำ และการ สร้างประปาภูเขาให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้ใช้น้ำ ก็จะเกิดประโยชน์กับชุมชนทำให้เห็นคุณค่าของ ป่ามากขึ้น

5) **การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ** กลุ่มตัวอย่าง ขอให้ทางเจ้าหน้าที่รัฐ ของทุกหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในการดูแลรักษา ปกป้องคุ้มครอง ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทำ ตามหน้าที่อย่างดีที่สุด เข้มงวดกวัดขั้น ตรงไปตรงมา อย่าเห็นแก่พรรคพวกเพื่อนฝูง พี่น้อง และ มีการประสานผู้นำชุมชนในการปฏิบัติงาน เช่น การเชิญผู้นำชุมชนมารับทราบแผนและผลการ ปฏิบัติงาน นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และเรื่องอื่นๆ ที่ควรทราบ เพื่อให้ผู้นำชุมชน กลับไปแจ้งให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบต่อไป

ส่วนหัวข้อประเด็นอื่นๆ เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ควรปลูกต้นไม้ฟื้นฟูสภาพป่า ทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่า ตัดป่ายเชื้อต้นไม้ และพัฒนา น้ำตกวังชมพูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างแหล่งน้ำให้สัตว์ป่าและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของป่า นอกจากนี้ยังอยากมีส่วนร่วมในการลาดตระเวนกับเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นชุดรักษาความปลอดภัยใน หมู่บ้านและอยากให้เจ้าหน้าที่ช่วยปราบปรามการลักลอบล่าสัตว์ป่าโดยเฉพาะการใช้แห้ว ซึ่งเป็น แร่ชนิดหนึ่งที่ถูกคิดกับปืน อันจะทำให้เกิดอันตรายกับประชาชนได้ด้วย

3.4 การจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสยามเพียง

ผลการศึกษการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า และนักวิชาการป่าไม้สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ผู้ช่วยหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เจ้าหน้าที่สื่อความหมายประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานเครือข่ายป่าชุมชน กรรมการป่าชุมชน และตัวแทนของฝ่ายปกครองอำเภอโกสุมพิ์ จังหวัดกำแพงเพชร ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 เวลา 13.00 น. – 17.00 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เพื่อรับฟังผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอ และร่วมกันพิจารณาให้ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ รวมทั้งเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ผู้วิจัยสรุป ผลแยกตามประเด็นหัวข้อรายละเอียด ดังนี้

3.4.1 สถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

ผลการศึกษา พบว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เป็นการจัดทำตามแผนงานและงบประมาณประจำปีในแต่ละปี เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนดไว้ โดยเจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นผู้จัดทำแผนปฏิบัติการดังกล่าว และดำเนินกิจกรรมการปฏิบัติ แต่เพียงฝ่ายเดียว มีกิจกรรมปฏิบัติบางกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการปฏิบัติบ้างเป็นครั้งคราว ในส่วนของภาคประชาชนซึ่งบางหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินงานกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในลักษณะของการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ก็เป็นการดำเนินงานโดยมีประชาชนเป็นแกนหลัก และได้รับความร่วมมือจากทางเจ้าหน้าที่เขตในบางโอกาสเท่านั้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่เขต และในภาคประชาชนต่างเห็นพ้องกันและมีความเห็นว่า ในสถานการณ์ปัจจุบัน การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง จึงอยากให้เกิดขึ้นและเห็นเป็นรูปธรรม โดยพร้อมที่จะร่วมมือกันในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สืบไป

3.4.2 ข้อพิจารณา และความคิดเห็น เกี่ยวกับผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอ

ผลการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนรับทราบ และเข้าใจ ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอ โดยเห็นว่า การจัดประชุมระดมความคิดเห็น และนำเสนอรายงานผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ดีมาก เนื่องจากทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูล และได้ทำความเข้าใจสนทนากัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานร่วมกัน ต่อไป ในส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง ที่ประชาชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม จำนวน 10 กิจกรรม คือ

- 1) การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา
- 2) การจัดทำปรับปรุงแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารสัตว์ป่า
- 3) การทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า
- 4) การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อกำหนดแนวเขตให้

ชัดเจน

- 5) การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ
- 6) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ และสัตว์ป่า

- 7) การให้การศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

ทั่วไป

- 8) การลาดตระเวน ตรวจตรา ป้องกัน ปราบปราม และจับกุม

- 9) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ

- 10) การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า

ผู้เข้าร่วมประชุม มีความเห็นว่า กิจกรรมใดที่ประชาชนรับรู้ และมีความ

เข้าใจในรายละเอียดของข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรม ดังกล่าว เช่น การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มีผลทำให้ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนกิจกรรมใดที่ประชาชนรับรู้ และมีความเข้าใจในรายละเอียดของข้อมูลน้อย รวมทั้งไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ก็มีผลทำให้ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยตามไปด้วย

3.4.3 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริ่ง ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอประเด็นปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ของประชาชนซึ่งส่วนใหญ่ยังยากจน การไม่ทราบแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ชัดเจน ทำให้มีการบุกรุก ยึดถือครอบครองที่ดิน ตัดไม้ทำลายป่าล่าสัตว์ป่า และเก็บหาของป่า โดยในปัจจุบันพบว่า มีประชาชนจากนอกพื้นที่เข้ามาใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น การที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และระเบียบกฎหมาย การไม่มีเวลาและต้องเสียค่าใช้จ่ายเองในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การขาดการประสานงาน และการขาดการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทั้งสิ้น

3.4.4 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

ผู้เข้าร่วมประชุม มีประเด็นข้อเสนอแนะที่เห็นว่า หน่วยงานควรเร่งดำเนินการ โดยทันที คือ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมการดำเนินงาน ต่างๆ ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้ประชาชนได้รับรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่สามารถทำการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่โดยอาศัยสื่อได้หลายช่องทาง เช่น การเข้าร่วมประชุมชี้แจงโดยตรงกับประชาชนใน แต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีการประชุมประจำเดือนอยู่แล้ว การจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์โดยใช้ข้อความ ง่ายต่อการเข้าใจและควรเว้นคำว่าห้าม การแจ้งผ่านผู้นำชุมชน โดยการทำความเข้าใจ และสื่อ สิ่งพิมพ์อื่นๆ เพื่อให้ประกาศผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน หรือ วิธีการอื่นใดที่ผู้นำชุมชนเห็นควรส่ง ต่อให้ประชาชนทราบ รวมทั้งการเชิญผู้นำชุมชนมาร่วมประชุมปรึกษาหารือในรายละเอียดการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมจัดทำแผน การดำเนินการ ปฏิบัติ และการร่วมติดตามประเมินผล หลังจากการดำเนินงานแล้วเสร็จ

ในส่วนของประชาชนก็เช่นเดียวกัน หากชุมชนใดมีการจัดกิจกรรมขอให้ แจ้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทราบด้วย เพื่อที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน ต่อไป และในการประสานงาน ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สะดวก รวดเร็วและ ทันท่วงทีต่อสถานการณ์ เห็นควรให้แต่ละฝ่ายแต่งตั้งบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขึ้น นอกจากนั้น การดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบ ข้อปฏิบัติ และกฎหมาย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติควร ใช้ดุลพินิจประกอบหลักมตตธรรมให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและป้องกันการเกิดความ ไม่เข้าใจกัน รวมทั้งควรเร่งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และความไว้วางใจต่อกันให้มากยิ่งขึ้น ซึ่ง ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ จะเป็นหนทางนำไปสู่การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ต่อไป

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาการวิจัยเชิงสำรวจ และผลการศึกษาการวิจัยเชิง คุณภาพในการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เนื้อหา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่สำคัญมี 5 แนวทางด้วยกัน มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 กำหนดกลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากผลการศึกษา ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ครัวเรือนต่อปีค่อนข้างต่ำ และมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า เพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ พบว่า มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง รวมทั้งเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมน้อยมาก นอกจากนี้ มีปัญหาเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งปัจจัยและปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคและข้อจำกัดประการหนึ่ง ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาจากแบบสอบถามตอนที่ 4 และการจัดประชุมระดมความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่น มีความพร้อมและศักยภาพสูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริย

ดังนั้น การกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้นำชุมชนท้องถิ่น เป็นกลุ่มเป้าหมายลำดับแรก ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงทำให้ง่ายต่อการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาการมีส่วนร่วม ให้เกิดความเข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้นำชุมชนท้องถิ่นยังสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริย ต่อไป ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายนั้น ดำเนินการ โดยการสำรวจและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้นำชุมชนท้องถิ่น ในชุมชนหมู่บ้านบริเวณรอบแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุกชุมชน ซึ่งผู้มีรายชื่อเหล่านั้นคือ กลุ่มเป้าหมายสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อไป

4.2 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แก่ประชาชน

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยเฉพาะหัวข้อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และระเบียบกฎหมาย ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐาน มีจำนวนผู้ตอบผิดอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก และผลการศึกษาความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ทำให้ทราบว่า ปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างยังขาดโอกาสในการรับรู้ ข้อมูล ข่าวสารและการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ ของทางราชการเป็นอย่างมาก ทั้งที่ภาคประชาชนเองมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และ

กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แก่ประชาชน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งควรดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 การประชุมชี้แจง โดยการจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมประชุมในโอกาสที่ชุมชนหมู่บ้านมีการจัดประชุมขึ้นทุกครั้ง เช่น ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ซึ่งมีการประชุมโดยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อยู่เป็นประจำทุกเดือน

4.2.2 การฝึกอบรม โดยการจัดทำโครงการ หางบประมาณ และดำเนินการฝึกอบรมขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แก่ประชาชน

4.2.3 การกระจายเสียงทางหอกระจายข่าว โดยการจัดเจ้าหน้าที่ หรือขอความร่วมมือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ผ่านทางหอกระจายข่าว ซึ่งมีอยู่ในทุกชุมชนหมู่บ้าน

4.2.4 การแจ้งผ่านผู้นำชุมชน โดยการเชิญผู้นำชุมชนมาร่วมประชุม ปรึกษาหารือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้ง การแจ้งเป็นหนังสือทางราชการ และจัดส่งเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้นำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ บอกเล่าชี้แจง แก่ประชาชนในชุมชนของตน ต่อไป

4.2.5 การจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ ดำเนินการจัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ โดยใช้ข้อความเชิงบวกที่ง่ายต่อการเข้าใจ และ ติดตั้งในบริเวณชุมชนหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยว

4.3 เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจที่มีต่อกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริงกับประชาชน เกิดจากการที่ฝ่ายประชาชนต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า โดยเจ้าหน้าที่เห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีความผิดตามกฎหมาย นอกจากนั้น ปัญหาแนวเขตของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริงที่ไม่ชัดเจน ก็ทำให้เกิดการเข้าใจผิดของประชาชนต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งปัญหาเจ้าหน้าที่บางคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไม่เป็นธรรมต่อประชาชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งสิ้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับประชาชน ก็สามารถช่วยทำให้บรรยากาศการมีส่วนร่วมเป็นไปด้วยดี และราบรื่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งควรดำเนินการ ดังนี้

4.3.1 การปรับเปลี่ยนแนวนโยบายการปฏิบัติงานจากเดิม ที่มุ่งเน้นการใช้มาตรการทางกฎหมาย เป็นการปฏิบัติงานเชิงรุก โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติกฎหมาย มีการตักเตือน ทำความเข้าใจ มีความยืดหยุ่น และใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้มากขึ้น ในกรณีเป็นความผิดครั้งแรก และมีโทษเพียงเล็กน้อย หรือทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

4.3.2 การจัดตั้งทีมงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านมวลชนสัมพันธ์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อคอยประสานความร่วมมือ ชี้แจง ทำความเข้าใจ ตลอดจนคอยสอดส่อง ดูแล ติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วยกัน ให้ปฏิบัติงานต่อประชาชน ด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นธรรมกับทุกคน

4.3.3 การจัดกิจกรรมการพัฒนาสาธารณชุมชนท้องถิ่น โดยการร่วมมือกันกับชุมชนท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาสาธารณของชุมชนท้องถิ่นใน โอกาสต่างๆ เช่น การพัฒนาวัด โรงเรียน ถนน คูคลอง รวมทั้ง การร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน อย่างใกล้ชิด สม่่าเสมอ และทั่วถึง

4.4 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

เขาสนามเพรียง

จากผลการศึกษา พบว่า ในระยะเวลาที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งการดำเนินกิจกรรมมักดำเนินการโดยภาครัฐฝ่ายเดียว ในขณะที่ภาคประชาชนมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี และเห็นด้วยหากทางราชการ เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม และยังมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ ในโอกาสแรก คือ การร่วมวางแผนตัดสินใจ มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จึงเป็นแนวทางการพัฒนา ที่อาจกล่าวได้ว่าสำคัญที่สุด เนื่องจากการแสดงออกถึงความจริงใจของภาครัฐ ซึ่งควรดำเนินการ ดังนี้

4.4.1 การ แต่งตั้งคณะกรรมการการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยให้ชุมชนหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จำนวน 16 หมู่บ้าน ดำเนินการคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้าน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง และให้มีหน้าที่ในการร่วมกัน วางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตาม ประเมินผล ในกิจกรรมการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

4.4.2 การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ เพิ่มทักษะ และเป็นการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมให้มีความเข้มแข็งต่อไป โดยกิจกรรมใดที่ประชาชนส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมในการดำเนินการปฏิบัติ เช่น กิจกรรมการปลูกต้นไม้ พิธีอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา รวมทั้ง กิจกรรมการทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า ก็ควรจัดกิจกรรมการร่วมติดตามประเมินผล ต่อไป

**4.4.3 การสนับสนุนและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน
ทุกหมู่บ้านชุมชน** ดำเนินการโดยการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ และให้ความช่วยเหลือด้าน
ต่างๆ ในการจัดกิจกรรม เพิ่มจำนวนสมาชิก และขยายการจัดตั้งกลุ่ม กลุ่มอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกชุมชนหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง
เช่น กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มอาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) เป็นต้น

**4.5 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการ
มีส่วนร่วมของประชาชน เป็นโครงการนำร่อง**

จากผลการศึกษา พบว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จัดทำแผนปฏิบัติ
การในการดำเนินงานประจำปีในแต่ละปี ตามแผนงานและงบประมาณที่หน่วยงานต้นสังกัด คือ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนด โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีในแนวทางใหม่ โดยการ
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่โอกาสแรก คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และ
ร่วมติดตามประเมินผล เป็นโครงการนำร่อง โดยในห้วงระยะเวลาของการเริ่มต้นปีแรกของการ
ดำเนินงาน อาจเลือกดำเนินการในบางกิจกรรม เช่น การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย
เพื่อกำหนดแนวเขตให้ชัดเจน เนื่องจาก ปัญหาแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เป็น
ปัญหาที่ประชาชนจำนวนมากเสนอให้มีการแก้ไข โดยการจัดทำหลักเขตให้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้ง
เป็นกิจกรรมที่ประชาชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอยู่ในลำดับต้นๆ ซึ่งการจัดทำ
แผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
เป็นโครงการนำร่อง นอกจากเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการเรียนรู้และปฏิบัติ
จริง แล้วนั้น ยังเป็นแนวทางการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ที่สามารถอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่าเอาไว้ได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร ในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอโดยการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร (2) ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร และ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ และ (2) ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.2.1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพரிய จังหวัดกำแพงเพชร รวม 16 หมู่บ้าน จำนวน 5,836 คน และใช้การคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 374 ตัวอย่าง ในการเลือกตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ตามขนาด และสัดส่วนของประชากรกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

2) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำ รวมทั้งนำไปทดลองใช้เพื่อทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคแล้ว ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขก่อนจัดทำเป็นฉบับจริง และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพรียง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการ
การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพร้อมด้วยทีมงาน นำเครื่องมือการเก็บ
รวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามไปสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 374 ตัวอย่าง ในระหว่าง
วันที่ 20 กันยายน 2553 ถึง วันที่ 11 ตุลาคม 2553 และ นำแบบสอบถาม ตอนที่ 4 ไปดำเนินการ
สอบถามซ้ำ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น โดยการสุ่มเลือกแบบเฉพาะเจาะจง
(Purposive Sampling) จำนวน 28 ตัวอย่าง ในระหว่างวันที่ 6 - 14 พฤศจิกายน 2553

4) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม
สำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้
วิธีการบรรยายประกอบตารางในการเสนอข้อมูล ในส่วนข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค
และข้อเสนอแนะอื่นๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสอบถามซ้ำกับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยนำมารวบรวม
และประมวลผลแล้วนำเสนอด้วยวิธีการบรรยาย

1.2.2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัย นำผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ มานำเสนอ
ในการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม คือ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน
15 คน ซึ่งได้สุ่มเลือกจากประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการจัดการเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยใช้วิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และ
ดำเนินการประชุมในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขา
สนามเพรียง เพื่อร่วมรับทราบข้อมูลและร่วมกันพิจารณา ให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัด
กำแพงเพชร ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมด นำมาประมวลผลและเสนอด้วยวิธีการบรรยาย

ผู้วิจัย รวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจ ในขั้นตอนที่ 1
และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ในขั้นตอนที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์
เนื้อหา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้วิธีการบรรยาย ต่อไป

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง จังหวัดกำแพงเพชร แบ่งผลการวิจัย ออกเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.8 มีอายุอยู่ในช่วง 36-40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.4 ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 69.3 มีอาชีพเกษตรกรกรรม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.1 มีรายได้ครัวเรือนต่อปี อยู่ใน ช่วง 50,000 - 100,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.0 และรองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.8 มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 31.8 และ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 62.0 โดยเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 และเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.9 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 81.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางสังคม พบว่า ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.3 และดำรง ตำแหน่งประธานองค์การบริหารส่วนตำบล น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.3

1.3.2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.3 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 12.17 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน โดยกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ ในข้อคำถาม “การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มี วัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.6 รองลงมาคือ “สัตว์ป่าช่วย รักษาระบบนิเวศป่าไม้ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยการช่วยกระจายพันธุ์พืช” คิดเป็นร้อยละ 93.3 ส่วนข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ น้อยที่สุด คือ “ดินโป่ง เป็นแหล่งเกลือแร่ที่สัตว์ ป่าทุกชนิดใช้กินเป็นอาหาร” คิดเป็นร้อยละ 8.6 และ “การเก็บหาของป่าเพียงเล็กน้อยในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อการบริโภค และใช้สอยในครัวเรือน ไม่เป็นการผิดกฎหมาย” คิดเป็นร้อยละ 21.4 ตามลำดับ

1.3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง

แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) การเคยเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ริยง คิดเป็นร้อยละ 59.5 ในกลุ่มที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า เคย

เข้าร่วมกิจกรรมการปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.9 และกิจกรรมที่เคยเข้าร่วมน้อยที่สุด คือ การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลป่าไม้ พืชพรรณ และ สัตว์ป่า คิดเป็นร้อยละ 21.4

2) ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรม การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มีค่าคะแนนเฉลี่ย มากที่สุด เท่ากับ 2.09 รองลงมา คือ การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า และการทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน คือ เท่ากับ 2.07 ส่วนกิจกรรมการสำรวจ เก็บ รวบรวม ข้อมูล เกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณและสัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเข้าร่วม มี ค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 1.78 ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ในเกณฑ์ความต้องการระดับปานกลาง

โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ในรูปแบบและ ลักษณะ การร่วมวางแผนและตัดสินใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม มากที่สุด เท่ากับ 2.03 รองลงมา คือ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 2.00 และพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการใน การมีส่วนร่วม จัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ในเกณฑ์ความต้องการ ระดับปานกลาง โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 1.98

3) ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง และเห็นว่าเป็นแนวทางที่ดีในการร่วมมือกัน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เอาไว้ได้อย่างยั่งยืน และเห็นว่า ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ที่สำคัญ คือ การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูล และโอกาสในการมีส่วนร่วม การใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในพื้นที่ รวมทั้ง การไม่มีเวลาและภาระค่าใช้จ่าย ส่วนข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า ควรเร่ง ดำเนินการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ในปัจจุบัน ตลอดจนจัดตั้งทีมงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้ง การใช้ คุลพินิจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม นอกจากนั้น ควรสนับสนุนการจัดตั้งป่าชุมชน และควร สร้างโอกาสการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนด้วย

1.3.4 แนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษา

พันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมมี 5 แนวทาง ด้วยกัน มีรายละเอียด ดังนี้

1) กำหนดกลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มเป้าหมายแรก ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการสำรวจและจัดทำรายชื่อผู้นำชุมชนท้องถิ่น ในชุมชนหมู่บ้านรอบแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั้งหมด เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความพร้อม และศักยภาพสูง ทำให้ง่ายต่อการสนับสนุน ส่งเสริม และการพัฒนา รวมทั้ง สามารถเป็นแกนนำในการขยายผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ต่อไป

2) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชน โดยการประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การกระจายเสียงทางหอกระจายข่าว การแจ้งผ่านผู้นำชุมชน การแจกเอกสารเผยแพร่และสื่อสิ่งพิมพ์ และการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นและสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ได้ทันต่อสถานการณ์ ในการปฏิบัติงานควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3) เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับประชาชน โดยการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายการปฏิบัติงานจากเดิม ที่มุ่งเน้นการใช้มาตรการทางกฎหมาย เป็นการปฏิบัติงานเชิงรุก เน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ มีการจัดตั้งทีมงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมวลชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม เพื่อประสานความร่วมมือ ชี้แจง ทำความเข้าใจ กับประชาชนและสอดคล้องติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้มีความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน ตลอดจนร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุขของชุมชนท้องถิ่น และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอ และทั่วถึง

4) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการเชิญตัวแทนของชุมชนหมู่บ้านรอบแนวเขต เป็นคณะกรรมการการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง และมีหน้าที่ในการร่วมวางแผนตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล มีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมทั้งการสนับสนุนและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มป่าชุมชน ในทุกหมู่บ้านชุมชน เพื่อให้ประชาชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เป็นสมาชิกกลุ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ มากขึ้น

5) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นโครงการนำร่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ตั้งแต่ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล

ในการจัดทำแผนปีแรก ควรเลือกดำเนินการในบางกิจกรรมที่เป็นปัญหา และประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เช่น กิจกรรมการทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อกำหนดแนวเขต ให้ชัดเจน

2. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย อภิปรายผลตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล และผู้วิจัยอธิบาย ประกอบซึ่งผลการอภิปรายผล มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

จากการศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นหัวหน้าครอบครัวและเพศชาย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร และมี รายได้ค่อนข้างต่ำ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นลักษณะของสังคมไทยในชนบททั่วไป ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 62.0 โดยเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกร มากที่สุด ซึ่งอาจมาจากสาเหตุการมีอาชีพเกษตรกร นั่นเอง

เมื่อศึกษาถึงการเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีเพียงร้อยละ 2.9 เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ในจำนวนที่น้อยนั้น อาจเกิดจาก การขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ ความต้องการ ฟังฟังและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกที่ขัดแย้งกับการ อนุรักษ์ รวมทั้ง ขาดการส่งเสริม สนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

2.2 ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากการศึกษา ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในเกณฑ์ ระดับปานกลาง ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุหนึ่งน่าจะเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการศึกษาอยู่ใน ระดับประถมศึกษา และไม่ได้เรียนหนังสือ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้ การเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร แก่ ประชาชน ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังด้อยประสิทธิภาพ ก็มีผลสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสในการรับรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะผลการศึกษาข้อคำถาม ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบกฎหมาย ซึ่งอาจ

เป็นเหตุให้กลุ่มตัวอย่างเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนื่องจากเกิดการเข้าใจผิด และนำมาซึ่งความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ อันเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนข้อคำถาม ความรู้ ความเข้าใจ ที่กลุ่มตัวอย่าง ตอบถูก อยู่ในเกณฑ์สูงสุดและรองลงมา คือ การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และ สัตว์ป่าช่วยรักษาระบบนิเวศป่าไม้ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยการกระจายพันธุ์พืช นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อคำถามชุดนี้ เป็นชุดข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ ชั้นพื้นฐานที่กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเข้าถึงการรับรู้จากหลายช่องทาง และมีความถี่ในการรับรู้สูง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่อยู่เสมอ จึงทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า และการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ สมหมาย กิตยากุล ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำมากครั้งกว่า มีส่วนร่วมมากกว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำน้อยครั้งกว่า และการมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า มีส่วนร่วมมากกว่าการมีความรู้ความเข้าใจน้อย และบรรพต มาลีหาล ได้ศึกษานโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทุ่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี ก็ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตและประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่นเดียวกับวิระยุทธ โพธิ์ถาวร ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยโศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลแม่ยม อำเภอมะเข่เรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่จะสนับสนุนให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นนั้น ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารควบคู่กับการฝึกอบรม

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง
มีประเด็นการอภิปรายผล 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

2.3.1 การเคยเข้าร่วมกิจกรรม การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง
ในระยะเวลาที่ผ่านมา

จากผลการศึกษา การเคยเข้าร่วมกิจกรรม การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ในระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยเห็นว่า สาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจำนวนที่น้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พงศกร ชุมเปีย ที่พบว่า การเป็น

สมาชิกกลุ่มทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ ป่าชายเลน ตำบลบางนายสี อำเภอดงตาล จังหวัดมุกดาหาร และ สมหมาย กิตยากุล ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากกว่า มีส่วนร่วมมากกว่า การไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

อย่างไรก็ตาม การที่หน่วยงานภาครัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควรนั้น ก็น่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า กิจกรรมใดที่หน่วยงานภาครัฐมีการประชาสัมพันธ์ ณรงค์ เชิญชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม ผลปรากฏว่า ประชาชนเคยเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เช่น กิจกรรม การปลูกต้นไม้ พิธีอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มีประชาชนเคยเข้ามามีส่วนร่วม มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกฤษฎา สุภาพไพบูรณ์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง และ นพวรรณ เสวตานนท์ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร ป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อทำประโยชน์ส่วนรวม ในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมด้วย

2.3.2 ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

จากผลการศึกษา ความต้องการในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ทั้ง 10 กิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกต้นไม้ พิธีอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา มากที่สุด รองลงมา คือ การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า และการทำแนวกันไฟ การป้องกัน และดับไฟป่า ซึ่งอธิบายได้ว่า กิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่มีการรับรู้ข้อมูล และเคยร่วมดำเนินการปฏิบัติ ในระยะเวลาที่ผ่านมา มากกว่ากิจกรรมอื่นๆ รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเกิดประโยชน์กับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับวิระยุทธ โพธิ์ถาวร ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยโศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลแม่ข่ม อำเภอมะนัง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ความคาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษา ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติและร่วมติดตามประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบ

และลักษณะ ของการร่วมวางแผนและตัดสินใจ มากที่สุด แสดงว่า ประชาชนให้ความสนใจในการรับรู้ข้อมูล ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการดำเนินงาน โดยพบว่า มีความต้องการอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลางทุกรูปแบบ และลักษณะ ซึ่งต่างจากการศึกษาของ กฤษณา สุภาพไพบูรณ์ ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย ใน 3 ลักษณะ คือ การร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมยังอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ และจากผลการศึกษาความต้องการในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ กิจกรรมการจัดการ รูปแบบ และลักษณะ ของการจัดการ พบว่า ความต้องการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวโน้มที่ดีในการสนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อไป ซึ่งต่างจากการศึกษาของกาญจนา คุ่มทรัพย์ ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการดูแลรักษาป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลป่าที่น้อยมาก และผลการศึกษาของ พงสกร ชุมเปีย ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

2.3.3 ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันประชาชนมีความสนใจ และมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสูงขึ้น ซึ่งประสบผลดี อินทร์ ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ส่วนปัญหาและอุปสรรค ด้านการขาดโอกาสการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร และปัญหาความต้องการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ภาครัฐควรนำไปปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ประสบผลสำเร็จ ต่อไป ทั้งนี้ ไพจิตร ไตรวงศ์ย้อย ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ศึกษา กรณีบ้านป่าตัน ตำบลปลงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม และกฤษณา สุภาพไพบูรณ์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การได้รับประโยชน์ทางตรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการ สำหรับข้อเสนอแนะ

ต่างๆ เช่น ควรแต่งตั้งทีมงานเจ้าหน้าที่ในการประสานงานด้านการมีส่วนร่วมขึ้น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อเสนอแนะที่ต้องการให้ภาครัฐแสดงออกถึงความจริงใจที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4 แนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม 5 แนวทางด้วยกัน นั้น สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.4.1 กำหนดกลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มเป้าหมายแรก ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับความเป็นสังคมชนบทไทย และมีโอกาสประสบความสำเร็จ เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมและศักยภาพสูง มีการประสานงาน รับรู้ข้อมูลและรู้จักคุ้นเคยใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งทำให้ง่ายและสะดวกต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน และสามารถเป็นแกนนำในการขยายผลไปสู่กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ วีระยุทธ โพธิ์ถาวร ที่พบว่า การสนับสนุนให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยโศภะ ตำบลแม่ขาม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มากขึ้น นั้น ควรให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้นำราษฎรในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

2.4.2 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่า การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แก่ประชาชน เป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก เป็นการเปิดโอกาสในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร และช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก จิตสำนึกที่ดี ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ บรรพต มาลีหาล ที่พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทุ่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี และกฤษฎา สุภาพไพบุรณ์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การรับรู้ ข้อมูล ข่าวสาร จากอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง นอกจากนี้

นพวรรณ เสวตานนท์ ยังพบว่า การได้รับความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอุต๊ะเกา จังหวัดสงขลา

2.4.3 เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน นั้น เป็นแนวทางที่ดีและสร้างสรรค์ เนื่องจาก ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน มีโอกาสพูดคุย ปรึกษาหารือ ทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ ช่วยลดความขัดแย้ง ก่อให้เกิดความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันจะนำมาของความร่วมมือ ด้านกิจกรรมการจัดการ และการอนุรักษ์ธรรมชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับไพจิตร ไตรวงศ์ชัย ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ศึกษา กรณีบ้านป่าตัน ตำบลปงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า ความขัดแย้งระหว่างชุมชนเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4.4 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

ผู้วิจัยเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการแต่งตั้งตัวแทนของชุมชนที่ได้จากการคัดเลือกในแต่ละหมู่บ้านรอบแนวเขต เข้าเป็นคณะกรรมการการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง และให้มีหน้าที่ในการร่วมกันวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นข้อพิสูจน์อย่างหนึ่งของความจริงใจภาครัฐที่มีต่อการยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เห็นว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับกฤษฎา สุภาพไพบูรณ์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

2.4.5 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นโครงการนำร่อง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ให้เห็นเป็นรูปธรรม นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นโครงการนำร่อง น่าจะเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ง่าย เนื่องจากมีงบประมาณและการดำเนินงานเป็นปกติในแต่ละปีอยู่แล้ว ทั้งเป็นการช่วยให้ประชาชนได้เข้าร่วมกลุ่มเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ตั้งแต่ในขั้นตอนแรก คือ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งมี

ระยะเวลาดำเนินการในหนึ่งปี ถือเป็นห้วงระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับกฤษฎา สุภาพไพบูรณ์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ราษฎร มีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง และนพวรรณ เสวตานนท์ ยังพบว่า การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อทำประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา จังหวัดสงขลา

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสยามเพรียง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.2.1 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสยามเพรียง ควรคัดเลือกและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานมวลชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม เพื่อคอยประสานความร่วมมือ ชี้แจงทำความเข้าใจ และสร้างความคุ้นเคยกับประชาชน ตลอดจนการช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งสอดคล้องติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมกับประชาชนทุกคน อันเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน

3.2.2 ควรจัดทำแผนงาน โครงการและจัดหางบประมาณ ในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แก่ประชาชน โดยโครงการสามารถดำเนินการ ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก และจิตสำนึกที่ดี ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ต่อไป

3.2.3 ควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสยามเพรียง โดยการเชิญเข้าร่วมประชุม ปรึกษาหารือ หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อร่วมวางแผนและตัดสินใจ ในการจัดทำแผนประจำปี ตลอดจนร่วมดำเนินการปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล การดำเนินงาน

3.2.4 ควรจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยการสนับสนุนให้ประชาชนที่เคยเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการปฏิบัติในกิจกรรม การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเคยเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และทักษะด้านการมีส่วนร่วมให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในระดับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียงแบบบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจาก ในปัจจุบันมีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง หลายภาคส่วน ซึ่งผลการศึกษาคาดว่าสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กนกกาญจน์ โกติรัมย์ (2545) “การศึกษาเปรียบเทียบหญิงและชายในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ชุมชน โนนใหญ่ กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอุทยานและนันทนาการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กนิษฐา ไทยอุดม (2538) “ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วม ของกรรมการระดับผู้จัดการของ
ห้างสรรพสินค้าต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายในห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษา
เขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547)
การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและประชาชนในการอนุรักษ์และจัดการ
พื้นที่อนุรักษ์ กรุงเทพมหานคร บริษัทเทสโก้ จำกัด
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2553) เอกสารประกอบการสัมมนาการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริตด้านทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ เรื่อง การบูรณาการและประสาน
ความร่วมมือภาครัฐและภาคประชาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จัดโดย สำนักบริหาร
โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วันที่ 2 เมษายน 2553
ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร
- กฤษฎา สุภาพไพบูรณ์ (2542) “การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูกระดึง
จังหวัดเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการป่าไม้
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กลุ่มพัฒนายุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม (2552) แผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ. 2552-2554)
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร
- กาญจนา คุ่มทรัพย์ (2543) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการดูแลรักษาป่าในเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง (2554) “สรุปผลการดำเนินงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสนามเพรียง จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2554”
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2534) รายงานการวิจัยกลวิธีการพัฒนาสาธารณสุขผสมผสานแบบ
มีส่วนร่วม เรื่อง กลวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในชนบท โดยอาศัยกิจกรรม
ของกองทุนพัฒนาหมู่บ้านเป็นแกนนำ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- เฉลิม เกิดโมลี (2543) แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย เอกสารประกอบการ
เสวนาวิพากษ์ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน นนทบุรี สถาบันพระปกเกล้า
- ดุสิต เวชกิจ (2535) “การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน”
ใน เอกสารการสอนประมวลสาระชุดวิชา การป่าไม้ชุมชน หน่วยที่ 5 หน้า 199-242
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์ศึกษานโยบาย
สาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร
- ทวี หนูทอง และอนุช วงศ์ห่มเย็น (2540) การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่า
- นพวรรณ เสวตานนท์ (2546) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา”
วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- นภดล ชาบุญบัณฑิตนันท์ (2551) “การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง
กรุงเทพมหานครศิริลักษณ์การพิมพ์
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน
พัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- บรรพต มาลีหวล (2544) “นโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคิ่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2540) *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์* กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัด
การพิมพ์พระนคร
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544) “การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร” ใน *เอกสารการ
สอนประมวลสาระชุดวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* หน่วยที่ 9
หน้า 277-338 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ประสพสุข ดีอินทร์ (2531) “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ในภาคเหนือ” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล*
- พงศกร ชุมเปีย (2550) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตำบลบางนายสี
อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา” *ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้) โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- พัฒน บุษยรัตน์พันธ์ (2521) *การสร้างชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์
- ไพจิตร ไตรวงศ์ย่อย (2538) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ศึกษา กรณี
บ้านป่าล้น ตำบลปงน้อย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล*
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์ศึกษานโยบาย
สาธารณสุข* มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525) *การมีส่วนร่วมในสังคม การเมือง และการปกครองของสตรีไทย
กองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร*
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด (2538) *กติกาศรีเครื่องมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม
กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย*
- “พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535” (2535, 28 กุมภาพันธ์) *ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 109 ตอนที่ 15*
- วรางคณา วัฒนโย (2540) “แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน
: กรณีศึกษาสุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2543) *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน* นนทบุรี
สถาบันพระปกเกล้า

- วีระยุทธ โพธิ์ถาวร (2550) “การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยโศ
ตำบลแม่ขาม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ศรีเพ็ญ คุณรงค์เดช (2539) การจัดการป่าชุมชนโดยอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐาน-เสียงขานรับ
กรุงเทพมหานคร ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
(RECOFTC)
- ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2553) โครงการประเมินผลการ
ดำเนินงานของแผนงาน ผลผลิต/โครงการตามเอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. 2552 ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
- สถาบันพระปกเกล้า (2547) แผ่นพับประชาสัมพันธ์รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและมีส่วนร่วมของประชาชน
นนทบุรีสถาบันพระปกเกล้า
- สมหมาย กิตยากุล (2542) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่
ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการระดับ
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ส่วนยุทธการด้านป้องกันและปราบปราม สำนักป้องกัน ปราบปราม และควบคุมไฟป่า กรมอุทยาน
แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2553) คู่มือการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการ
ทำลายทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ม.ป.ท.
- ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ (2544) ข้อมูลพื้นฐานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในประเทศไทย ม.ป.ท.
- สุริย์ ตันท์ศรีสุโรจน์ (2531) “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชน
คลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้ (2551) ข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ม.ป.ท.
- สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2552) ยุทธศาสตร์การ
บริหารจัดการกลุ่มป่าอนุรักษ์ ม.ป.ท.

สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2553) *แผนปฏิบัติ*

ราชการ 4 ปี (พ.ศ. 2552-2554) ม.ป.ท.

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม (2547) แผนแม่บทการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า พุทธศักราช 2548-2557
ม.ป.ท.

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2550) *สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า*

กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

อุทิศ ฤทธิอินทร์ (2537) การบริหารและจัดการพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาชีววิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Cohen John M. and Norman T.Uphoff (1980) *Participation's Place in Rural Development :*

Seeking Clarity through Specificity World Development. March 8 : 219-222.

Erwin,W. (1976) *Participation management : concept theory and the implementation.*

Atlanta:Geogin state University Press

Sheng. Y.K.(1990) . “Community Paticipation in low- Income Housing Project : Problem and

Prospects Community Development.” *Journal Oxford University Press.* 25,1:10

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพ็ญ จังหวัดกำแพงเพชร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพในครอบครัว หัวหน้าครอบครัว คู่สมรส
 พ่อ/แม่ บุตร
 อื่นๆ ระบุ.....

บ้านเลขที่ หมู่ที่..... ชื่อหมู่บ้าน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดกำแพงเพชร

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

1.1 เพศ ชาย หญิง

1.2 อายุ 18 - 25 ปี
 26 - 35 ปี
 35 - 45 ปี
 46 - 55 ปี
 56 ปีขึ้นไป

1.3 ระดับการศึกษาสูงสุด

- ไม่ได้เรียนหนังสือ
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาตอนต้น
- มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
- อนุปริญญา / ปวส.
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 อาชีพ

- รับราชการ
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- พนักงานบริษัทเอกชน
- เกษตรกร
- รับจ้าง
- ค้าขาย
- อื่นๆ ระบุ.....

1.5 รายได้ของครัวเรือนต่อปี

- ต่ำกว่า 50,000 บาท
- 50,000 – 100,000 บาท
- 100,001 – 150,000 บาท
- 150,001 – 200,000 บาท
- มากกว่า 200,000 บาท

1.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

- ต่ำกว่า 3 คน
- 3 คน
- 4 คน
- 5 คน
- มากกว่า 5 คน

1.7 การเป็นสมาชิกกลุ่ม (กลุ่มที่ทางราชการจัดตั้ง / กลุ่มที่รวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเอง)

- เป็น
- ไม่เป็น

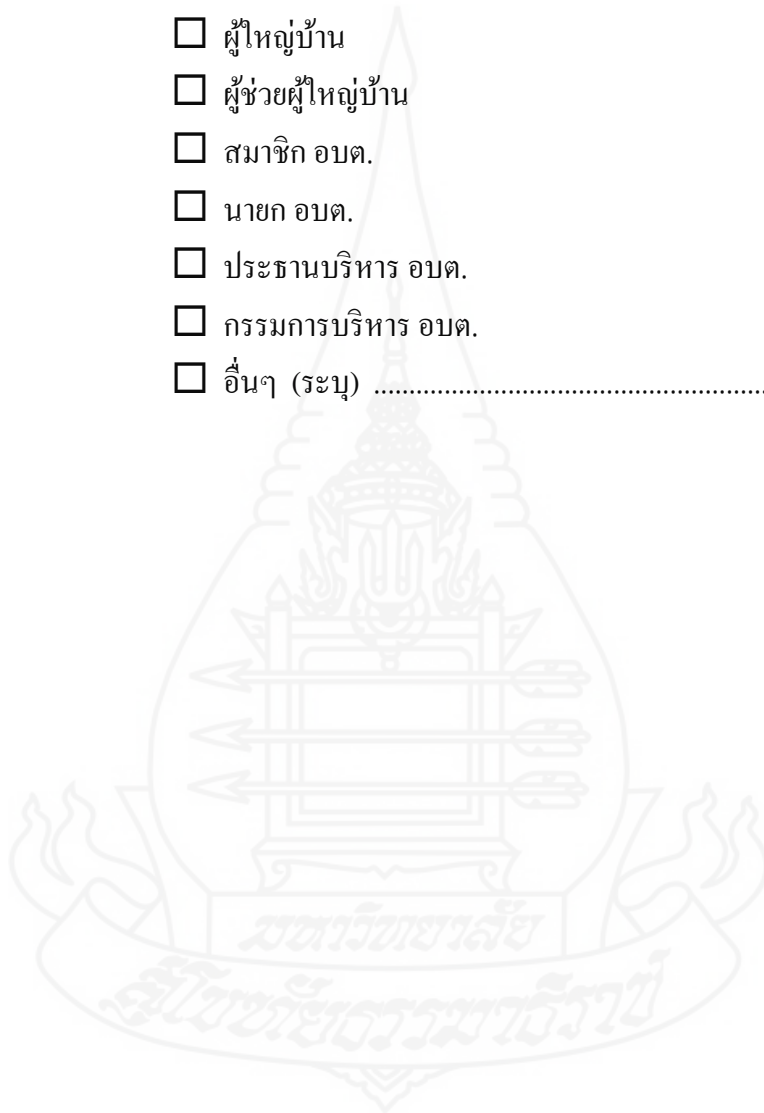
กรณีเป็นสมาชิกกลุ่ม คือ

- กลุ่มเกษตรกร
- กลุ่มแม่บ้าน
- กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กลุ่มออมทรัพย์
- อื่นๆ(ระบุ).....

1.8 การดำรงตำแหน่งทางสังคม

 มี ไม่มี

กรณีมีตำแหน่งทางสังคม คือ

 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. นายก อบต. ประธานบริหาร อบต. กรรมการบริหาร อบต. อื่นๆ (ระบุ)

ตอนที่ 2_ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาข้อความต่อไปนี้ หากเห็นว่าถูก ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง “ใช่” หากเห็นว่าผิดให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง “ไม่ใช่”

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า สงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองเท่านั้น		
2. หมูป่าไม่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535		
3. การเก็บหาของป่าเพียงเล็กน้อย ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อการบริโภค และใช้ในครัวเรือน ไม่เป็นการผิดกฎหมาย		
4. การปลูกต้นไม้พื้นฟูสภาพป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรใช้พันธุ์ไม้ชนิดที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เท่านั้น		
5. การใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในพื้นที่การเกษตรรอบๆ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ไม่มีผลกระทบต่อสัตว์ป่า		
6. การทำลายพื้นที่ป่า เป็นสาเหตุทำให้แมลงศัตรูพืชระบาดเพิ่มมากขึ้น		
7. การจุดไฟเผาป่าเพื่อให้เกิดเห็ดระบัด โดยการควบคุมของเจ้าหน้าที่ เป็นการจัดการแหล่งอาหารสัตว์ป่า		
8. ดินโป่ง เป็นแหล่งเกลือแร่ที่สัตว์ป่าทุกชนิดใช้กินเป็นอาหาร		
9. การสร้างฝายขนาดเล็ก เช่น ฝายแม้ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่มีประโยชน์ต่อสัตว์ป่า		
10. กวางป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ที่ทางราชการอนุญาตให้เพาะพันธุ์ได้		
11. การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการด้านสัตว์ป่า เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เท่านั้น		
12. สัตว์ป่า ช่วยรักษาระบบนิเวศป่าไม้ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ โดยการกระจายพันธุ์พืช		
13. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายที่ต้องเก็บรักษาไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ใดๆ		
14. การจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ		

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
15. การเลือกพื้นที่ป่าที่จะกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรเลือกพื้นที่ป่าที่อยู่ห่างไกลชุมชน		
16. การเข้าไปท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สามารถกระทำได้ เช่นเดียวกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ		
17. พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มีข้อยกเว้น ให้พระสงฆ์ สามารถก่อสร้างที่พักสำหรับการปฏิบัติธรรมในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้		
18. การนำสัตว์ป่าที่เลี้ยงไว้ไปปล่อยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต้องอาศัยหลักวิชาการ		
19. วันคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ตรงกับวันที่ 26 ธันวาคม ของทุกปี		
20. ป่าสนสองใบขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียงเท่านั้น		

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

3.1 ในระยะที่ผ่านมาท่านเคยเข้าร่วมทำกิจกรรมดังต่อไปนี้ กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง หรือไม่

ข้อความ	เคย	ไม่เคย
1. การลาดตระเวนตรวจตราปราบปรามป้องกันและจับกุมการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และสัตว์ป่า		
2. การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อกำหนดแนวเขตให้ชัดเจน		
3. การทำแนวกันไฟ การป้องกันและดับไฟป่า		
4. การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า		
5. การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา		
6. การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า		
7. การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ		
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า		
9. การให้การศึกษามหาชนและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป		
10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		

3.2 ความต้องการ รูปแบบ และลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพรียง

1. การลาดตระเวนตรวจตราปราบปรามป้องกันและจับกุมการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับ
ป่าไม้และสัตว์ป่า

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

2. การทำเครื่องหมาย ปักหลักเขต หรือติดป้าย เพื่อกำหนดแนวเขตให้ชัดเจน

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

3. การทำแนวกันไฟ การป้องกัน และดับไฟป่า

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

4. การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้ พืชพรรณ และสัตว์ป่า

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

5. การปลูกต้นไม้ พืชอาหารสัตว์ป่า และการบำรุงดูแลรักษา

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

6. การจัดทำ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสัตว์ป่า

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

7. การปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

9. การให้การศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

10. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับความความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ			
ร่วมดำเนินการปฏิบัติ			
ร่วมติดตามประเมินผล			

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายฉลอง น้อยนิม
วัน เดือน ปีเกิด	23 ตุลาคม 2504
สถานที่เกิด	อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
ประวัติการศึกษา	กษ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2554 ศษ.ม. มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2542 สศ.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2536 วท.บ. วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พ.ศ.2534 ป.ป้าไม้ โรงเรียนป่าไม้แพร่ พ.ศ.2525
สถานที่ทำงาน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า

